

Analysis of the Achievements of Infrastructure and Economic Development Index Projects in Rural Areas of Sistan Using a Grounded Theory Approach

Jalal Khammari¹, Abouzar Paidar^{2✉}, Sirus Ghanbari³

1. Ph. D Student of Geography and Rural Planning, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran
E-mail: j.khammari@gmail.com
2. Assistant Professor of Geography and Rural Planning, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran
✉E-mail: aboozarpaidar@gmail.com
3. Associate Professor of Geography and Environmental Planning, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran
E-mail: ghanbari@gep.usb.ac.ir

How to Cite: Khammari, J; Paidar, A; & Ghanbari, S. (2025). Analysis of the Achievements of Infrastructure and Economic Development Index Projects in Rural Areas of Sistan Using a Grounded Theory Approach. *Geography and Development*, 23 (80), 181-204.

DOI: <http://dx.doi.org/10.22111/GDIJ.2025.50380.3697>

Received:

30 November 2024

Received in revised form:

19 February 2025

Accepted:

26 February 2025

Published online:

24 September 2025

ABSTRACT

Drought and water scarcity in Sistan villages have caused a severe water crisis, negatively impacting the dominant economy (agriculture), employment, and exacerbating the effects of dust storms (averaging 80.7 days annually). This has led to the abandonment of over 180 villages and the migration of residents to other areas. Various projects and programs have been implemented to mitigate these negative impacts on people's lives and the regional economy, yet Sistan's current state reveals instability in the economy and people's livelihoods. Therefore, this qualitative research, using a grounded theory approach, practically investigates the impact of development projects on infrastructure improvement and rural economic development, as well as the factors contributing to their success or failure. The research resulted in a conceptual model illustrating the relationships between categories, proposed strategies, and their consequences, encompassing 5 criteria and 35 sub-criteria. The causal conditions, represented by 8 concepts, paint a clear picture of Sistan facing serious economic and social challenges interconnected in a chain reaction. Intervening conditions, with 7 concepts, highlight the complexity of these challenges due to both internal and external factors. Contextual conditions, represented by 4 concepts, reveal systematic and structural challenges that mutually influence each other. The proposed strategies, encompassing 9 concepts for the development of Sistan villages, comprise a comprehensive and diverse set of actions that can improve the lives of the people in this region. For example, establishing and developing industry, harnessing renewable energy potential, implementing modern agricultural policies, and developing tourism could be crucial for cross-border trade with Afghanistan. Implementing the proposed sustainable development strategies could bring significant changes to the Sistan region, improving the quality of life and fostering sustainable development. These consequences, represented by 7 concepts, given the existing challenges, necessitate a comprehensive long-term plan involving all stakeholders and utilizing both domestic and international resources. The success of this plan depends on various factors, including government support, private sector participation, local community empowerment, and adequate infrastructure.

Keywords:

Sustainable economy,
Rural economy,
Grounded theory,
Sistan.

© the Author(s).

Publisher: University of Sistan and Baluchestan

1. Introduction

Uneven development in rural Iran, particularly in Sistan region, stems from both natural (drought, water scarcity) and human factors (poor water resource management, dam construction in Afghanistan). Despite numerous rural development initiatives, significant economic challenges persist due to a lack of a

comprehensive, long-term sustainable development strategy. Prolonged drought and the disruption of the Hirmand River flow have severely impacted Sistan's economy, jeopardizing the economic and livelihood sustainability of its population despite ongoing projects. This research investigates factors influencing the efficacy of economic development projects in Sistan.

Study Area: The study focuses on northern Sistan and Baluchestan province (five counties: Zabol, Zahak, Hirmand, Hamun, and Nimroz). The region is characterized by extremely low rainfall, arid and hyper-arid climate (average 50 mm annually, about one-fifth of the national average), and very high evaporation rates (4-5,000 mm, about 2.5 times the national average). Persistent strong winds, including the 120-day winds, significantly contribute to evaporation. Rainfall is negligible compared to Iran's (approximately 250 mm) and global (approximately 850 mm) annual averages. Hydrologically, Sistan depends on the Hirmand River; its flow suffices for the international Hamun wetlands during wet periods, while during droughts, water is collected in Chah-e-Nimeh reservoirs for drinking and agricultural use.

2. Materials and Methods

This applied research employs a qualitative grounded theory paradigm. The study population comprises rural development stakeholders in Sistan. Data collection involved in-depth interviews, continuing until theoretical saturation was reached (no new data emerged, and existing categories and relationships remained unchanged). Data analysis followed a three-stage process: open coding, axial coding, and selective coding.

3. Results and Discussion

In-depth semi-structured interviews with knowledgeable individuals in Sistan yielded data on the impact of infrastructure and economic projects. These projects were categorized as infrastructural (comprehensive water supply plan, Chah-e-Nimeh reservoirs, Oman Sea water transfer, deep groundwater extraction, 46,000-hectare irrigation project, half-pipes) and economic (Milk border markets, free zone, government and non-government employment schemes). In open coding, 35 concepts were extracted from the interview transcripts. In axial coding, these 35 concepts were categorized into five main categories: Causal Conditions : Increased unemployment rate, increased poverty and deprivation, lack of industrial development, reduced agricultural yields, disregard for the diverse capabilities of border regions, disregard for the region's environmental conditions, fruitless projects, and the establishment of a free zone without considering infrastructure. Contextual Conditions: Factors such as dependence on transboundary water resources, climate change, transnational influences, centralized planning without stakeholder participation. Intervening Conditions: Factors such as a mono-crop economy, emphasis on the agricultural sector, lack of coordination and integration, lack of sustainable support, prioritization without feasibility studies, limiting beliefs, and weakness of the private sector in investments. Strategies: Development of communication infrastructure, development of technical and human-centered jobs, conducting training courses and empowerment programs, development of tourism, establishment and development of industry, utilizing Sistan's renewable energy potential, cross-border trade with Afghanistan, development of social capital, and modern agricultural policies. Consequences: Smart and sustainable agriculture, economic diversification, development of small and medium-sized industries, development of sustainable energy, social empowerment, combating climate change, and development and transformation of institutional capacities. In selective coding, these categories were presented in an integrated conceptual model showing the relationships between them. This model demonstrates how various factors influence the success or failure of projects.

4. Conclusion

This article, employing a grounded theory approach, examines the impact of infrastructural and economic development projects on rural areas of Sistan. Data analysis identified five main categories (causal conditions, contextual conditions, intervening conditions, strategies, and consequences) and 35 subcategories. The causal conditions, represented by 8 concepts, illustrate Sistan's significant economic and social challenges, interconnected in a chain reaction. The intervening conditions, with 7 concepts, highlight the complexity of

these challenges due to both internal and external factors. The contextual conditions, encompassing 4 concepts, reveal systematic and structural challenges that mutually influence one another. The proposed strategies, comprising 9 concepts for Sistan's rural development, offer a comprehensive and diverse set of actions to improve the lives of its residents. For instance, industrial development, harnessing renewable energy potential, modern agricultural policies, and developing tourism are crucial for cross-border trade with Afghanistan. Implementing these sustainable development strategies could bring transformative changes to Sistan, improving the quality of life and fostering sustainable development. The consequences, represented by 7 concepts, given the existing challenges, necessitate a comprehensive long-term plan involving all stakeholders and utilizing both domestic and international resources. The success of this plan hinges on various factors, including government support, private sector participation, local community empowerment, and adequate infrastructure.

Keywords: Sustainable economy, Rural economy, Grounded theory, Sistan.

5. Reference

- Adib Haj Bagheri, Mohsen Sarwar Parvizi, Mahvash Salsali (2010). *Qualitative Research Methods*, Bashari Publications, Second Edition, Book.
- Azkiya, M., & Dibaji Forooshnai, S (2016). Criticism The Rural Development Plans in Iran. *Quarterly of Social Studies and Research in Iran*, 5(1), 103-125.
<https://doi.org/10.22059/jisr.2016.58378>
- Azizi demichrloo, A., molayi hashjin, N., & ghadiri masom, M (2016). The Analysis of the Physical Effects of Implementing Rural Guide Plans in Villagers' point of View in the Northern Ardabil Province. *Regional Planning*, 6(21), 75-92.
https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_1782.html
- Badri, S. A. , Rezvani, M. and Khodadadi, P (2019). Analyzing the Qualitative Content of Spatial Policies of Rural Development in Iran's Post Islamic Revolution. *Spatial Planning*, 9(1), 1-24.
<https://doi.org/10.22108/spl.2019.113288.1295>
- Behroozeh, S., Valizadeh, N., Mohammadzadeh, M., Hayati, D., Esfandyari Bayat, S (2024). Rural Development Interventions and Their Sustainability: Case of Iran. In: Leal Filho, W., Abubakar, I.R., da Silva, I., Pretorius, R., Tarabieh, K (eds) *SDGs in Africa and the Middle East Region . Implementing the UN Sustainable Development Goals – Regional Perspectives*. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-91260-4_97-1
- Bhagya Sri Chintakula (2020). Problems of Rural System in India, Need for Addressing Them in Rural Development Planning, *International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT)* Volume 09, Issue 11.
<https://DOI: 10.17577/IJERTV9IS110119>
- Bukhtiyarova, T. I; Demyanov, D. G Tenetko; A. A and Nemykina, Yu. S (2020). Ensuring sustainable rural development. *IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci.* 421 022002.
<https://DOI. Org/ 10.1088/1755-1315/421/2/022002>
- Charmaz, K (2015). Grounded Theory: Methodology and Theory Construction. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 402-407.
- Dai L, Qiao W, Feng T, Li Y (2022). Research on Village Type Identification and Development Strategy under the Background of Rural Revitalization: A Case of Gaochun District in Nanjing, China. *Int J Environ Res Public Health*. 2022 Jun 3;19(11):6854.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19116854>.

- Delavar, Ali (2023). *Research Methodology in Psychology and Educational Sciences*, Fourth Edition, Virayesh Publishing, book. Tehran, 298.
- Derks, M. J. W., & Romijn, H. A. (2019). Sustainable performance challenges of rural microgrids: analysis of incentives and policy framework in Indonesia. *Energy for Sustainable Development*, 53, 57-70.
<https://doi.org/10.1016/j.esd.2019.08.003>
- Eidivandi K, ghane A, farshad E, mohammadi jafari F (2023). Developing the country's rural development scenarios and strategies on Horizon 1414 with a future research approach. *JFCV*; 4 (1) : 4.
<http://dx.doi.org/10.61186/jvfc.4.1.61>
- Evwierhurma, F. E (2024). Rural Development Challenges and Management Theories. *Nigerian Agricultural Policy Research Journal (NAPReJ)*, Vol. 11, Issue 01. 8-14.
<https://DOI: 10.22004/ag.econ.343426>
- Gbadebo, O., Tokede, A. M., & Ahmed Olaitan, A. (2021). An Appraisal of Nigeria's Rural Development Programmes and Policies: Lessons Learnt and the way forward. Department of Forest Economics and Extension, Forestry Research. *FUTY Journal of the Environment* Vol. 15 No. 1 March, 2021.
<https://www.researchgate.net/publication/363845564>
- Ghaffari moghadam, Z., Moradi, E., hashemi tabar, M. and Sardar shahraki, A (2022). Optimal allocation of water resources in the agricultural sector between selected crops in rural areas of Sistan. *Rural Development Strategies*, 9(3), 393-410.
<https://doi.org/10.22048/rdsj.2022.323673.1994>
- Ghanbari, S., Shayan, M., & Usefipoor, Y (2021). Assessing the effects of drought (meteorological drought) on the rural development in the villages of Nimroz County. *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 8(2), 247-266.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2345332.1399.8.2.10.7>
- Harbiankova, A, Scherbina, E (2021). Scherbina, E. Evaluation Model for Sustainable Development of Settlement System. *Sustainability* 2021, 13, 11778.
<https://doi.org/10.3390/su132111778>
- Hosseini, A., & Jafarizadeh, A (2023). Investigation of the Effects of Dust Storms Caused by wind Speed on the Migration of Rural Population in the Sistan Region. *Journal of Natural Environmental Hazards*, 12(36), 61-78.
<https://doi.org/10.22111/jneh.2022.41858.1885>
- hosseini, N., & asghari, S (2021). Analysis of Barriers and Limitations to Economic Empowerment of Rural Households (Case study: Central and Zebarkhan Districts in Neyshabur County). *Rural Development Strategies*, 8(1), 87-104.
<https://doi.org/10.22048/rdsj.2021.266368.1907>
- Heydarpour, Bahador & Danyali, Tahmineh & Alireza Estehlali (2020). Explaining the Major Challenges of Rural Development to Achieve Sustainable Development: A Case Study of Villages in Islamshahr County. *Journal of Applied Geographical Sciences*, Vol. 16, No. 32, 131-142.
<https://dorl.net/dor/20.1001.1.66972251.1399.12.3.7.3>
- Heydari Nasab, M., Karam, A., Negaresh, H., & Pahlavanravi, A (2022). Hazards Analysis of Displacement of Sand Dunes in Sistan Plain. *Journal of Arid Regions Geographic Studies*, 9(34), 59-75.
https://jargs.hsu.ac.ir/article_161483.html?lang=fa
- Imani, B. and sarani, S. (2024). Effective Factors in Achieving the Objectives of Rural Development Plans (Case Study: Zabul County). *Sustainable Development of Geographical Environment*, 5(9), 144-162.
<https://doi.org/10.48308/sdge.2024.230423.1115>

- Jahantigh, M. and Jahantigh, M (2024). Study of the Effect of Soil Properties on the Distribution of Medicinal Plant *Citrullus Colocynthis* in Arid and Desert Ecosystems using Principal Component Analysis (PCA) (Case Study: Sistan Plain). *Journal of Plant Research (Iranian Journal of Biology)*, 37(1), 107-118.
<https://doi.org/10.22034/jpr.2022.2189>
- Javan, F., Afrakhteh, H., & Riyahi, V (2018). Investigation of the Potentials and Obstacles for Diversifying Livelihood Leading to Sustainable Rural Development (Case Study: Rezvanshahr County). *Journal of Research and Rural Planning*, 6(4), 91-106.
<https://doi.org/10.22067/jrrp.v6i4.59772>
- Jež Rogelj, Mateja & Mikus, Ornella & Hadelan, Lari (2020). Selection of Economic Indicators for Measuring Sustainable Rural Development. *Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 20, Issue 3*, 285-297.
<https://www.researchgate.net/publication/344649562>
- khaleghy, A. and nagizadeh, R (2021). Analysis of Rural Community Attitudes Towards Development Programs in the Area of Spatial Behavior Geography Case study: Central part of Varzeqan county. *Geography and Development*, 19 (64), 265-290.
<https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6351>
- Lim, H. B., & Kim, C (2020). The Failure of a Rural Development Project: South Korean Official Development Assistance in the Democratic Republic of the Congo. *Asian Journal of Agriculture and Rural Development*, 10(1), 259-269.
<https://doi.org/10.18488/journal.1005/2020.10.1/1005.1.259.269>
- MADU, Abdulrazak & Nasidi, Nadir & Arugu, L (2023). A Critical Analysis of the Impact and Challenges of Selected Rural Development Programmes in Nigeria. *Journal of Social Sciences and Management Studies*. 2. 1-15
<https://www.researchgate.net/publication/373834381>
- Moradi, A., & Kolahi, M (2020). Sustainable rurality in the Mousa Abad watershed of Torbat Jam County. *Environmental Sciences*, 18(4), 183-202.
<https://doi.org/10.52547/envs.18.4.183>
- Mir, M., & Mohammadi, H (2023). Investigating the benefits and economic losses of the beneficiaries of Hamon International Wetland during the time of high water and drought in Sistan region. *Environmental Sciences*, 21(3), 113-130.
<https://doi.org/10.48308/envs.2023.1266>
- Mirbagheri, S. M., Rafiei Atani, A. O., & Parsanejad, M (2022). Designing a Conceptual Model of Participatory Governance in Iran: A Grounded Theory Approach. *Strategy*, 31(2), 195-218.
<https://doi.org/10.22034/rahbord.2022.157936>
- Mir R, Azizyan G R, Massah Bavani A R, Gohari A R (2020). Systematic Evaluation of Policy Strategies of the Vulnerability Reduction of the Sistan Plain to the Fluctuations and Water Scarcity. *iwss*; 24 (3) :131-149.
<http://dx.doi.org/10.47176/iwss.24.3.41681>
- Naimabadai, Nazanin; Jalaliyan, Hamid; Riyahi, Vahid & Mirlotfi, Mahmud reza (2022) .The effect of Menarid International Project on the development of local communities (Case study: Hamoon Sistan project) .*Journal of Studies of Human Settlements Planning* ,3 ( ) ,757-772.
<https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032183>
- Norafar, A., Gholami, H., Moradi, N., Rahdari, V., & Rezaei, M (2023). Investigating the Effects of Land Use Changes on Dust Storms in the Sistan Region Using Markov Chain Forecasting. *Desert Management*, 11(3), 1-16.
<https://doi.org/10.22034/jdmal.2023.2011010.1437>

- Rezaie, H. R., Motie Langroudi, S. H., Faraji Sabokbar, H. A., & Derban Astane, A (2020). Exploratory analysis of the economic needs of rural communities according to key informants: A case study of Yazd Province (Case Study: Yazd Province). *The Journal of Geographical Research on Desert Areas*, 7(2),73-99.
<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2345332.1398.7.2.4.4>
- Paidar, A. , Ghofran, M. and Barmiany, S (2023). Evaluation of the Achievements of the Implementation of the Law to Support the Development and Create Sustainable Employment in Rural and Nomadic Areas using the Resources of the National Development Fund in Hamoon Country. *Geography and Development*, 21(71), 218-248.
<https://doi.org/10.22111/gdij.2023.7601>
- Sardar Shahraki, A., Hashemi Tabar, M., & Aliahmadi, N (2020). Assessment the Effects of Drought on Economic Development and Planning Optimal Strategy for Sustainable Livelihood in Sistan. *Regional Planning*, 10(38), 51-64.
<https://dori.net/dor/20.1001.1.22516735.1399.10.38.4.4>
- Tavakkoli J, Razlansari A(2016). Analyzing Physical and Economic Impacts of Rural Guide Plans Case: Villages of Kermanshah County. *serd* 2016; 5 (16) :141-160
<http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.ser.5.16.141>
- Xuesong Zhan, Huize Zhang, Yufei Zhao, Yu He, Dazheng Li, Fang Wang, Yufen Zhang, Chaofeng Shao(2024), Assessment of rural sustainable development and analysis and prediction of obstacles and coupled coordinated development: A case study of Zaozhuang City ,*Chinese Journal of Population, Resources and Environment*, Volume 22, Issue 3, 312-325, ISSN 2325-4262.
<https://doi.org/10.1016/j.cjpre.2024.09.010>
- Zinchuk, T., Kutzmus, N., Kovalchuk, O., & Charucka, O (2018). Challenges of Sustainable Development of Rural Economy. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, 40(4), 609-619. Retrieved from
<https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/204>
- Zolfaghari, A. and seidaiey, E (2022). Structural Pathology of Hadi Plan as the Most Comprehensive Rural Development Plan in Iran (Case Study: Kermanshah Province). *Geography and Environmental Planning*, 33(1), 63-88.
<https://doi.org/10.22108/gep.2021.129436.1437>

تحلیل دستاوردهای اجرای طرح‌های شاخص زیربنایی و اقتصادی در ناحیه روستایی سیستان با روش «نظریه مبنایی»

جلال خمیری^۱، دکتر ابوذر پایدار^{۲*}، دکتر سیروس قنبری^۳

مقاله پژوهشی

چکیده

مشکلات ناشی از شرایط خشکسالی و کم آبی در روستاهای سیستان، باعث بروز بحران شدید آبی و تأثیرات منفی در اقتصاد غالب (کشاوزی)، اشتغال، ورزش باد همراه با طوفان و گرد و غبار (به‌طور متوسط ۸۰/۷ روز در سال)، تخلیه بیش از ۱۸۰ روستا و مهاجرت ساکنین به مناطق دیگر شده است. طرح‌ها و برنامه‌های مختلفی برای تعدیل و کاهش اثرات نامطلوب این پدیده بر زندگی مردم و اقتصاد منطقه انجام شده است اما امروز آن‌چه از شرایط سیستان مشاهده می‌شود، نشان از ناپایداری در اقتصاد و معیشت مردم دارد: از همین‌رو این پژوهش با روش کیفی (نظریه مبنایی) و به‌صورت کاربردی، به بررسی روند تأثیرگذاری طرح‌ها در زمینه بهبود زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی روستاها و عواملی که در موفقیت یا عدم موفقیت این طرح‌ها نقش داشته‌اند، پرداخته است. طبق نتایج تحقیق، مدل مفهومی تحقیق از ارتباط بین مقوله‌ها، راهبردهای پیشنهادی و پیامدهای حاصل از آن با ۵ معیار و ۳۵ زیرمعیار به‌دست آمد. شرایط علی با ۸ مفهوم در این مدل، تصویر روشنی از ناحیه سیستان ارائه می‌دهد که با چالش‌های جدی اقتصادی و اجتماعی روبرو است. این مشکلات به‌صورت زنجیره‌ای به هم متصل هستند. شرایط مداخله‌گر با ۷ مفهوم تأکید می‌کند چالش‌ها، به‌دلیل عوامل داخلی و خارجی، پیچیدگی خاصی دارند. شرایط زمینه‌ای با ۴ مفهوم در مدل به‌دست آمده نشان از چالش‌های ساختاری و سیستماتیک دارد که به‌طور متقابل بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. راهبردهای پیشنهادی با ۹ مفهوم برای توسعه روستاهای سیستان، مجموعه‌ای جامع و متنوع از اقدامات است که می‌توانند به بهبود شرایط زندگی مردم این منطقه کمک کنند. به‌عنوان مثال: ایجاد و توسعه صنعت، پتانسیل‌های انرژی تجدیدپذیر، سیاست‌های کشاورزی نوین و توسعه اقتصاد گردشگری می‌تواند در تجارت مرزی با افغانستان ضروری و الزام‌آور باشد. پیاده‌سازی راهبردهای توسعه پایدار مطرح‌شده، می‌تواند پیامدها و تحولات شگرفی را در منطقه سیستان ایجاد کند و به بهبود کیفیت زندگی مردم و توسعه پایدار آن کمک نماید. این پیامدها با ۷ مفهوم با توجه به چالش‌های موجود، نیاز به یک برنامه جامع و بلندمدت دارد که با مشارکت همه ذی‌نفعان و با استفاده از منابع داخلی و خارجی اجرا شود. موفقیت این برنامه به عوامل مختلفی از جمله: حمایت دولت، مشارکت بخش خصوصی، توانمندسازی جامعه محلی و وجود زیرساخت‌های مناسب بستگی دارد.

جغرافیا و توسعه، شماره ۸۰، پاییز ۱۴۰۴
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۹/۱۰
تاریخ بازنگری داوری: ۱۴۰۳/۱۲/۰۱
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۲/۰۸
صفحات: ۱۸۱-۲۰۴

واژه‌های کلیدی:

اقتصاد پایدار، اقتصاد روستایی، نظریه مبنایی، سیستان.

مقدمه

چالش‌ها و مسائل مناطق روستایی ناشی از عوامل مختلف طبیعی و انسانی، منجر به توسعه نامتوازن در آن مناطق می‌گردد؛ از این‌رو برون‌رفت از آن‌ها، نیازمند اندیشیدن تمهیدات و راه‌حل‌های مناسب است. برنامه‌ریزی و اجرای طرح‌های توسعه، می‌تواند نقش مهمی در پایداری و موفقیت سرزمین، پروژه، استراتژی‌ها و رشد و توسعه روستایی داشته باشد (Yigitcanlar et al, 2105 به نقل از ایمانی و سارانی، ۱۴۰۲: ۱۴۷). علاوه بر این، فرآیند توسعه در کشورهای توسعه‌یافته روشن ساخته که توسعه روستایی ضرورتی بنیادین برای توسعه ملی است و باید در اولویت برنامه‌های توسعه‌ای قرارگیرد (حیدرپور و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۲). هدف اصلی طرح‌های توسعه روستایی، افزایش قابلیت روستازیستی است (مرادی و کلاهی، ۱۳۹۹: ۱۸۳) اما نتایج نشان می‌دهد علی‌رغم این‌که در طول برنامه‌های مختلف و افق توسعه کشور، اقدامات زیادی جهت آبادانی و محرومیت‌زدایی روستاها و مناطق عشایری صورت پذیرفته است؛ با این‌حال به‌دلیل فقدان استراتژی جامع برای پیشرفت و توسعه پایدار در بلندمدت،

۱. دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۲. دانشیار جغرافیا انسانی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (نویسنده مسئول)

۳. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

۳. دانشیار جغرافیا و برنامه‌ریزی روستایی، دانشکده جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

برنامه‌های توسعه روستایی کشور در این مناطق در ابعاد؛ اقتصادی، فرهنگی، بهداشت و سلامت، آموزش، تعلیم و تربیت و غیره اثربخشی لازم را نداشته است و این مناطق همچنان با معضلات اقتصادی و فرهنگی گوناگونی روبرو می‌باشند (رضوانی، ۱۳۹۳ به نقل از عیدیوندی و همکاران، ۱۴۰۲: ۶۲).

در همین راستا، ناحیه روستایی سیستان بیش از دو دهه است که با مشکلات ناشی از شرایط خشکسالی و کم‌آبی روبرو بوده و همچنان این مسئله تداوم دارد. ریشه اصلی این مشکل به قطع ورودی جریان آب رودخانه هیرمند از کشور افغانستان به دلایل طبیعی همچون کاهش نزولات جوی در حوزه آبرگیر آن و همچنین مسائل انسانی از جمله ایجاد بندها و سدها بر روی مسیر اصلی رودخانه توسط افراد محلی و حتی حمایت‌های سیاستمداران وقت این کشور برمی‌گردد. این شرایط باعث بروز بحران شدید آبی و تأثیرات منفی در اقتصاد غالب (کشاورزی)، اشتغال و محیط زیست (به‌طور متوسط ۸۰/۷ روز از سال، وزش باد همراه طوفان و گرد و غبار) (جهانتیغ و جهانتیغ، ۱۴۰۳: ۱۰۹) و تخلیه روستاها در این منطقه گردیده است به‌طوری‌که بیش از ۱۸۰ روستا در منطقه به‌علت بحران‌های آبی و پیامدهای ناشی از خشکسالی خالی از سکنه شده و ساکنین آن‌ها به مناطق دیگر مهاجرت کرده‌اند و همچنین بیش از نیمی از جمعیت روستائیان شغل خود را که اغلب کشاورزی، دامپروری و صیادی بوده به‌علت بحران‌های آبی از دست داده و تحت پوشش کمیته امداد قرار گرفته‌اند (مرکز آمار ایران، ۱۳۹۵ به نقل از غفاری مقدم و همکاران، ۱۴۰۱: ۳۹۴) علاوه بر این‌ها کاهش قابل توجه سطح زیرکشت، افت تولید محصولات کشاورزی و افزایش شوری خاک، بر امنیت غذایی منطقه نیز سایه انداخته است. بدون شک، این مشکلات مسیر توسعه و شکوفایی اقتصادی روستایی این منطقه را به‌طور بنیادین مختل کرده است. این چالش‌ها نه تنها مانع از رشد و پیشرفت اقتصادی شده‌اند بلکه به تدریج به فرسایش سرمایه‌های اجتماعی، طبیعی و انسانی منطقه نیز انجامیده‌است. متولیان توسعه در مواجهه با بحران خشکسالی و کم‌آبی در سیستان، اقدامات مختلفی را برای تعدیل و کاهش اثرات نامطلوب این پدیده بر زندگی مردم و اقتصاد منطقه انجام داده‌اند. این اقدامات بیشتر با هدف تأمین آب شرب و حفظ تولیدات کشاورزی صورت گرفته‌است. هر چند هدف از اجرای این طرح‌ها فراهم‌نمودن زیرساخت‌های لازم برای شرایط اقتصادی پایدار در ناحیه روستایی سیستان بوده اما وضعیت کنونی سیستان، نشان از ناپایداری در اقتصاد و معیشت مردم دارد (قنبری و همکاران، ۱۳۹۹: ۲۶۰؛ میر و محمدی، ۱۴۰۲: ۱۲۶؛ سردار شهرکی و همکاران، ۱۳۹۹: ۵۸؛ نورافر و همکاران، ۱۴۰۲: ۱۲-۱۳؛ نعیم آبادی و همکاران، ۱۴۰۱: ۷۶۹-۷۷۰؛ حسینی و جعفری‌زاده، ۱۴۰۲: ۷۶)؛ از این رو می‌توان با بررسی و تحلیل دستاوردهای اجرای طرح‌های شاخص زیربنایی و اقتصادی در ناحیه روستایی سیستان، عوامل مؤثر در موفقیت یا عدم موفقیت طرح‌ها را شناسایی کرد و راهکارهایی برای بهبود عملکرد طرح‌های مشابه در آینده و افزایش تاثیرگذاری آن‌ها بر توسعه روستایی منطقه ارائه داد؛ بنابراین سؤالاتی که در این زمینه مطرح می‌شود این است که روند تاثیرگذاری طرح‌ها در زمینه بهبود زیرساخت‌ها و توسعه اقتصادی روستاها چگونه است؟ و عواملی که در موفقیت یا عدم موفقیت این طرح‌ها نقش داشته‌اند، کدامند؟

جدول ۱: پژوهش‌های مختلف داخلی و خارجی

عنوان	سال	نویسندگان	نتایج
ارزیابی دستاوردهای اجرای قانون «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی» در شهرستان هامون	۱۴۰۲	پایدار و همکاران	نتایج آن‌ها نشان می‌دهد طرح‌های اشتغال‌زایی روستایی در شهرستان هامون به خوبی اجرا نشده‌اند. بسیاری از این طرح‌ها به جای ایجاد اشتغال، برای اهداف دیگری استفاده شده‌اند. دلایل اصلی این مشکل، مدیریت ضعیف، عدم توانایی مجریان و افزایش قیمت‌ها است. برای بهبود این وضعیت، نیاز به نظارت بیشتر و مدیریت بهتر منابع است.
آسیب‌شناسی ساختاری طرح هادی به‌منزله فراگیرترین طرح توسعه روستایی در ایران نمونه: استان کرمانشاه	۱۴۰۱	ذوالفقاری و صیدایی	یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که طرح‌های هادی روستایی در ایران با مشکلات ساختاری جدی مربوط به نهادهای بیرونی (مانند بودجه‌بندی و قوانین)، مشکلات فنی و اجرایی (مانند کیفیت اجرا و نظارت) و مشکلات مدیریتی (مانند تصمیم‌گیری و هماهنگی) روبرو هستند. برای بهبود وضعیت، نیاز به اصلاح قوانین و مقررات، بهبود فرآیند برنامه‌ریزی و اجرا و افزایش مشارکت مردم در تصمیم‌گیری است. نتایج این پژوهش می‌تواند برای سایر استان‌ها و مناطق روستایی کشور مفید باشد.
تحلیل نگرش جامعه روستایی به برنامه‌های توسعه در قلمرو جغرافیای رفتار فضایی (مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان و رزقان)	۱۴۰۰	خالقی و نقی‌زاده	نتایج این پژوهش نشان می‌دهد مهم‌ترین مشکل در برنامه‌های توسعه، عدم مشارکت مردم در تصمیم‌گیری‌ها و عدم توجه به آینده است. همچنین، ضعف در نظارت بر اجرای برنامه‌ها نیز مشکل دیگری است. با وجود انجام پروژه‌های عمرانی، برنامه‌های توسعه نتوانسته‌اند به اهداف خود برسند. برخی از مهم‌ترین پیامدهای منفی این برنامه‌ها عبارتند از: استفاده نادرست از فناوری، عدم مشارکت واقعی مردم، عدم توسعه صنایع تبدیلی و عدم توجه به گردشگری روستایی.
تحلیل محتوای کیفی سیاست‌های فضایی توسعه روستایی کشور پس از انقلاب اسلامی	۱۳۹۸	بدری و همکاران	یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که سیاست‌های توسعه روستایی در ایران بیشتر روی برنامه‌ریزی، بودجه‌بندی، زیرساخت‌ها و حمایت از مناطق محروم تمرکز داشته‌اند اما به ابعاد اجتماعی، زیست‌محیطی و مشارکت مردم و بخش خصوصی توجه کافی نشده است و این سیاست‌های در ایران به یک نگرش یکپارچه نیاز دارند تا بتوانند به توسعه پایدار روستایی دست پیدا کنند.
تحلیل اثرات کالبدی و اقتصادی طرح‌های هادی روستایی مورد روستاهای شهرستان کرمانشاه	۱۳۹۵	توکلی و رزلانسری	یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که طرح‌های هادی به‌طور کلی تأثیر مثبتی بر تغییرات ظاهری روستاها (کالبدی) داشته‌اند. به‌عنوان مثال، فضاهای سبز ایجاد شده و وضعیت دفع زباله بهبود یافته است اما در زمینه توسعه اقتصادی، مانند ایجاد اشتغال و افزایش سرمایه‌گذاری، این طرح‌ها به اندازه کافی موفق نبوده‌اند.
تحلیل اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی از دیدگاه روستائیان شمال استان اردبیل	۱۳۹۵	عزیزی دمیرچلو و همکاران	طرح‌های هادی روستایی تا حدودی در بهبود ظاهر روستاها موفق بوده‌اند و توانسته‌اند روستاها را زیباتر کنند. به‌عنوان مثال، فضاهای سبز ایجاد شده و سیستم دفع زباله بهبود یافته است اما این طرح‌ها در زمینه توسعه اقتصادی، مانند ایجاد شغل و جذب سرمایه‌گذاری، چندان موفق نبوده‌اند.
نقد برنامه‌های توسعه روستایی در ایران	۱۳۹۵	ازکیا و دیباجی فروشانی	برنامه‌های توسعه روستایی، از اعتبارهای بودجه‌ای کافی برخوردار نیستند؛ براساس آسیب‌شناسی برنامه‌های پیشین نوشته نشده‌اند و در صورت عملی‌نشدن برنامه‌ها، هیچ ارگان یا نهادی پاسخگو نیست. به عبارتی، نبود دسترسی به اهداف، هیچ الزامی برای تصویب‌کنندگان ایجاد نمی‌کند.
تجزیه و تحلیل انتقادی از تأثیر و چالش‌های برنامه‌های توسعه روستایی منتخب در نیجریه	۲۰۲۳	Madu et al	نتایج نشان داد علی‌رغم این واقعیت که دولت نیجریه با همکاری جامعه بین‌المللی میلیاردها نایرا را برای بهبود زندگی ساکنان روستایی هزینه کرده است، چنین برنامه‌هایی موفقیت کمی را ثبت کرده‌اند یا اصلاً موفقیت ندارند. این شکست را می‌توان به برنامه‌های ارزیابی ضعیف دولت، مکانیسم‌های نظارت نامناسب، شکاف فزاینده بین تئوری و عمل، عدم تعهد کامل در برنامه‌های برنامه‌ریزی توسعه ملی نیجریه از دهه ۱۹۶۰ تا ۱۹۸۰ و غیره نسبت داد.

ادامه جدول

عنوان	سال	نویسندگان	نتایج
مداخلات توسعه روستایی و پایداری آن‌ها: مورد ایران	۲۰۲۴	Behroozeh et al	بررسی ادبیات نشان داد که پنج عامل اصلی برای هر یک از پیشران‌ها و موانع پایداری مداخلات توسعه روستایی در ایران وجود دارد. پیشران‌های پایداری مداخلات توسعه روستایی در ایران در پنج عامل اقتصادی، اجتماعی، زیست‌محیطی، زیرساختی و فنی - مدیریتی طبقه‌بندی شدند. همچنین عوامل اصلی محدودکننده مداخلات توسعه روستایی در ایران به موانع «اقتصادی»، «اجتماعی»، «زیرساختی»، «زیست‌محیطی» و «مدیریت و سیاست» طبقه‌بندی شدند.
ارزیابی برنامه‌ها و سیاست‌های توسعه روستایی نیجریه: درس‌های آموخته شده و راه پیش رو	۲۰۲۱	Gbadebo et al	عوامل متعددی از جمله حذف متخصصان مربوطه در تدوین، برنامه‌ریزی و اجرا، برنامه‌ها و پروژه‌های متناقض، تناقض و تناقض در سیاست، فساد و اختلاس، اولویت نابجا، نیروی انسانی ناکافی و دانش فنی بر اساس کاستی‌های شناسایی شده در رویه‌های اجرایی، باعث شکست برنامه‌ها می‌شوند.
شکست یک پروژه توسعه روستایی: کمک‌های رسمی کره جنوبی در جمهوری دموکراتیک کنگو	۲۰۲۰	Lim & Kim	یافته‌ها حاکی از پنج متغیر برون‌زای اجتناب ناپذیر است که کارایی پروژه را به شدت کاهش داده است. اول، قبیله‌گرایی و منازعات قبیله‌ای، دوم، ناتوانی در سازماندهی اداری در سطح محلی، سوم، کمبود فناوری کشاورزی و گشایش بازارهای کشاورزی، چهارم، اهداف غیر واقعی برای طرح و پنجم، تراژدی عوام. نتایج حاکی از لزوم انجام تحقیقات جامع در منطقه محلی و مطالعات امکان - سنجی اولیه برای تأمین زمان کافی برای برنامه‌ریزی پروژه و طراحی ابتکار مناسب است.
موانع پایداری عملکرد میکرو شبکه‌های روستایی: تحلیل انگیزه‌ها و چهارچوب سیاست‌گذاری در اندونزی	۲۰۱۹	Derks & Romijn	این مقاله به بررسی دلایل شکست بسیاری از سیستم‌های برق‌رسانی روستایی مبتنی بر انرژی‌های تجدیدپذیر (ریزشبکه‌ها) در کشورهای در حال توسعه می‌پردازد. نتایج حاکی از آن است که بسیاری از پروژه‌های برق‌رسانی روستایی با انرژی‌های تجدیدپذیر در کشورهای فقیر با شکست مواجه شده‌اند. دلیل اصلی این شکست، تمرکز بیش از حد بر تعداد سیستم‌هایی است که نصب می‌شوند، نه کیفیت آن‌ها. برای حل این مشکل، باید شفافیت بیشتری در مورد این پروژه‌ها وجود داشته باشد و مردم بیشتر درگیر شوند.

مأخذ: پایدار و همکاران، ۱۴۰۲؛ ذوالفقاری و صیدایی، ۱۴۰۱؛ خالقی و تقی‌زاده، ۱۴۰۰؛ بدری و همکاران، ۱۳۹۸؛ توکلی و رزلانسری، ۱۳۹۵؛ عزیزی دمیرچلو و همکاران، ۱۳۹۵؛ ازکیا و دیباجی فروشانی، ۱۳۹۵؛ *Gbadebo et al, Behroozeh et al, 2024 Madu et al, 2023*؛ *Derks & Romijn, 2019 Lim & Kim, 2020, 2021*

پیشینه مورد بررسی در مقالات داخلی و خارج از کشور به‌طور مستقیم یا غیر مستقیم، به چالش‌ها و مشکلات طرح‌های توسعه روستایی از جمله اجرایی و مدیریتی، ساختاری، فنی و برنامه‌ریزی اشاره دارد. آنچه که این پژوهش را از سایر پژوهش‌ها متمایز ساخته، منطقه جغرافیایی آن است. هر چند در یکی از مقالات اشاره شده داخلی، به اجرای طرح‌های اشتغال‌زایی در یکی از شهرستان ناحیه سیستان اشاره شده است اما کمیت و کیفیت طرح‌های اجرا شده در مکان مورد نظر بیشتر از این بوده است؛ بنابراین این پژوهش سعی دارد ترکیبی از این طرح‌ها را هم‌زمان مورد بررسی قرار دهد.

مشکلات توسعه روستایی عمدتاً به‌عنوان مشکلات مربوط به مردم، مشکلات کشاورزی، مشکلات مربوط به زیرساخت‌ها، مشکلات اقتصادی، مشکلات مربوط به رهبری و مشکلات اداری طبقه‌بندی می‌شوند. این مشکلات به هم وابسته هستند و بر سیستم کامل روستایی تأثیر می‌گذارند، این چالش‌ها باید برای توسعه کلی نظام روستایی

برطرف شود (Bhagya, 2020: 255). چالش‌هایی که توسعه روستایی سعی در حل آن‌ها دارد، در واقع چندگانه هستند و گستره‌ای از مسائل را شامل می‌شوند که اغلب با هم ترکیب شده و شبکه‌ای پیچیده از موانع را تشکیل می‌دهند در حالی که ماهیت و شدت خاص این چالش‌ها ممکن است در مناطق مختلف متفاوت باشد. موضوعات مشترک؛ ناتوانی، نابرابری و فرصت‌های محدود، مناطق روستایی در سراسر جهان را به هم پیوند می‌دهند. توسعه روستایی مؤثر با ایجاد راهکارهایی برای رشد اقتصادی، افزایش دسترسی به خدمات ضروری و تشویق به اتخاذ رویکردهای پایدار، به مواجهه با این مسائل می‌پردازد (Evwierhurhoma, 2024: 8). مفهوم توسعه پایدار شامل سه رکن؛ اکولوژیکی، اقتصادی و اجتماعی است که در شرایط ایدئال به یک اندازه به هدف کمک می‌کنند. با توجه به این که هیچ چیز در معنای واقعی ایدئال نیست. دستیابی به اهداف در یک رکن می‌تواند به اهدافی که از ستون‌های دیگر سرچشمه می‌گیرند، آسیب برساند یا حتی آن‌را غیر فعال کند؛ بنابراین مفهوم پایداری به یافتن تعادل واقعی بین سه رکن پایداری اشاره می‌کند، به این معنی که هنگام دستیابی به هدف در یک رکن، باید حداقل استانداردها در دو رکن دیگر رعایت شود. (Mateja et al, 2020: 285)؛ بنابراین بین عوامل طبیعی، اقتصادی و اجتماعی مؤثر بر توسعه و ساخت روستاها، رابطه پیچیده‌ای وجود دارد (Dai et al, 2022: 2). هدف از توسعه پایدار، تضمین رفاه نسل‌های حاضر و آینده بر اساس سیستم پشتیبان زندگی طبیعی-اکولوژیکی است و اقتصاد، نقش موتور توسعه را ایفا خواهد کرد (Shubravska, 2005) به نقل از (Zinchuk et al, 2018: 609). پایداری اقتصادی به معنای امکان‌پذیر بودن آن از نظر اقتصادی است (Mateja et al, 2020: 285). جهت این امر پتانسیل اقتصادی توسعه روستایی باید به‌طور کامل مورد توجه قرارگیرد و ارزیابی آن باید شامل موارد زیر باشد:

- مجموعه‌ای از منابع، ابزارها و موارد تولید (رویکرد منابع)

- ارزیابی سودآوری، درجه فعالیت تجاری و پایداری مالی (رویکرد مالی)

- ارزیابی فرهنگ سازمانی، سطح آموزش و سایر عوامل محیط داخلی (Bukhtiyarova et al, 2020: 3).

بنابراین نظارت علمی و ارزیابی پیشرفت به سمت اهداف توسعه پایدار، کلید تضمین دستیابی به آن‌ها است. مبناى مفهومی فرآیند ارزیابی شامل پنج گروه معیار است: بوم‌شناختی، اقتصادی، اداری، فیزیکی و اجتماعی که عوامل کلیدی توسعه پایدار روستایی را تعریف می‌کنند و الزامات مدیریت مؤثر در هر سطح برنامه‌ریزی را فراهم می‌نمایند (Harbiankova & Scherbina, 2021: 4). تحقیقات در مورد ارزیابی روستایی در کشورهای خارجی، در دهه ۱۹۶۰ آغاز شد. در حال حاضر، تحقیقات در مورد ارزیابی روستایی بیشتر بر جنبه خاصی از جامعه، اقتصاد یا محیط روستایی متمرکز است و بر وضعیت فعلی و مزایای کوتاه‌مدت توسعه روستایی تأکید می‌کند و در عین حال، اهداف بالقوه و بلندمدت توسعه روستایی را کم‌اهمیت جلوه می‌دهد. نتایج ارزیابی اغلب بر شاخص‌های مطلق تکیه می‌کنند؛ بنابراین آن‌ها فاقد یک طراحی مبتنی بر پایداری هستند که مقایسه اقدامات، عملکرد و پتانسیل برای احیای روستایی و توسعه پایدار را به‌طور عادلانه در مناطق مختلف و سطوح توسعه دشوار می‌کنند (Zhan et al, 2024: 314)؛ بنابراین ارزیابی کیفی طرح‌ها مطرح می‌گردد، این ارزیابی از طرح‌های توسعه روستایی به بررسی و سنجش جنبه‌های غیر کمی و کیفی این طرح‌ها می‌پردازد؛ در حالی که ارزیابی کمی بر اعداد و ارقام و شاخص‌های قابل اندازه‌گیری تمرکز دارد، ارزیابی کیفی به دنبال درک عمیق‌تر از تأثیرات طرح‌ها بر زندگی روستاییان، محیط‌زیست و جامعه محلی است. اهمیت ارزیابی کیفی می‌تواند از شرایط زیر باشد:

شناخت ابعاد پنهان: ارزیابی کیفی می‌تواند ابعاد پنهان و ناگفته‌ی طرح‌های توسعه را آشکار کند. این ابعاد ممکن است شامل تأثیرات اجتماعی، فرهنگی و زیست‌محیطی باشند که به‌راحتی توسط شاخص‌های کمی قابل اندازه‌گیری نیستند.

درک تجربه‌ی زیسته: ارزیابی کیفی به ما کمک می‌کند تا تجربه‌ی زیسته افراد را از اجرای طرح‌های توسعه درک کنیم. این امر می‌تواند به بهبود طرح‌ها و افزایش اثربخشی آن‌ها منجر شود.

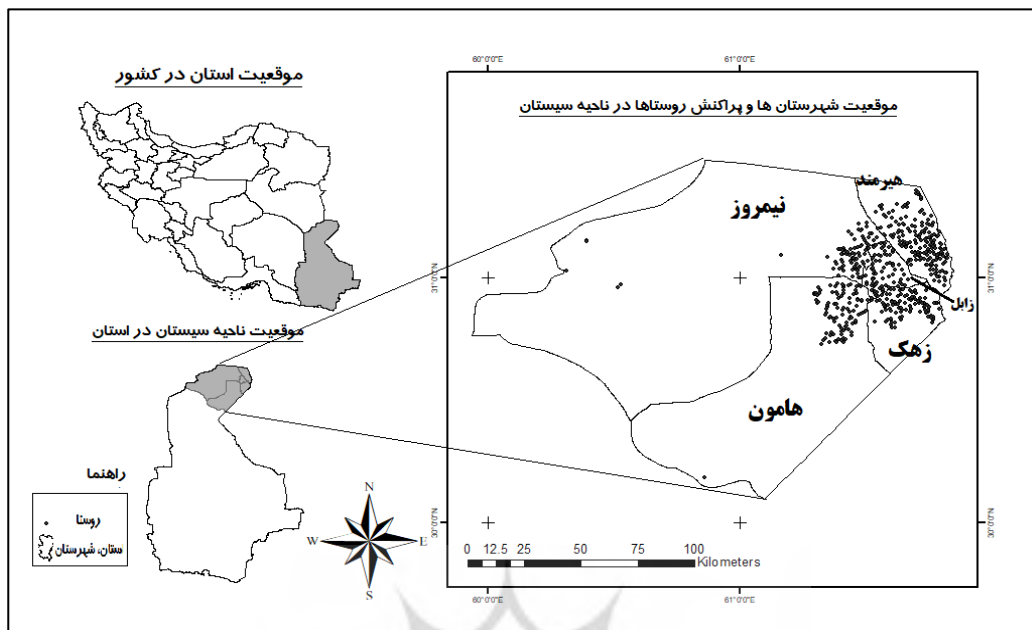
شناسایی نقاط قوت و ضعف: ارزیابی کیفی می‌تواند نقاط قوت و ضعف طرح‌های توسعه را شناسایی کند. این امر می‌تواند به تصمیم‌گیران کمک کند تا در مورد ادامه، اصلاح، یا لغو طرح‌ها تصمیم‌گیری کنند.

مصاحبه با روستاییان، ذی‌نفعان و کارشناسان به‌عنوان یکی از روش‌های مختلف برای ارزیابی کیفی، می‌تواند اطلاعات ارزشمندی در مورد تأثیرات طرح‌ها بر زندگی روستاییان ارائه‌دهد (دلاور، ۱۴۰۲: ۲۲۷-۲۲۱).

داده و روش‌ها

منطقه مورد مطالعه

ناحیه مورد مطالعه، شمال استان سیستان و بلوچستان (پنج شهرستان: زابل، زهک، هیرمند، هامون و نمیروز) می‌باشد (شکل ۱). این منطقه از لحاظ آب‌وهوایی دارای اقلیم خشک و فراخشک با میانگین بارندگی سالیانه در منطقه حدود ۶۰ میلی‌متر است و این میزان نیز عمدتاً در فصل زمستان است. پتانسیل تبخیر این منطقه حدود ۵۰۰۰ میلی‌متر در سال و متوسط درجه حرارت میانگین حداکثر و حداکثر مطلق سالیانه به‌ترتیب ۱۸، ۲۵ و ۴۳ درجه سانتی‌گراد است (جهانتیغ و جهانتیغ، ۱۴۰۳: ۱۰۹). یکی از مهمترین عوامل تبخیر در این منطقه، وزش بادهای مداوم و شدید از جمله بادهای ۱۲۰ روزه سیستان است (حیدری‌نسب و همکاران، ۱۴۰۱: ۶۲). از لحاظ هیدرولوژی، سیستان در انتهای حوضه وسیع و بسته هلمند (هیرمند) قرار دارد. رودخانه هیرمند با آب حاصل از ذوب برف‌های هندوکش نقش اساسی در منطقه سیستان ایفا می‌کند. این آب‌ها در شرایط تر سالی کامل، به تالاب‌های بین‌المللی هامون هدایت می‌شوند و در شرایط خشکسالی، در مخازن چاه‌نیمه جمع‌آوری شده و به مصرف شرب و کشاورزی می‌رسند (میر و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۳).

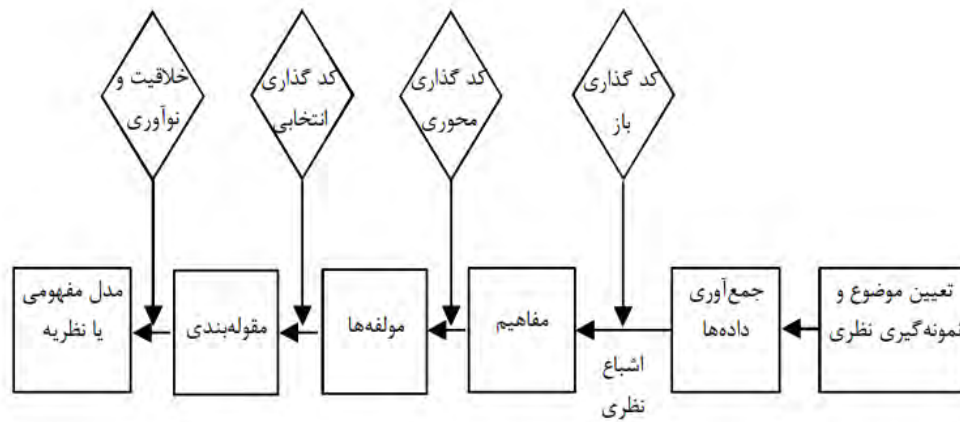

شکل ۱: موقعیت جغرافیایی ناحیه مورد مطالعه در ایران و استان

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۲

روش مطالعه

تحقیق حاضر از لحاظ هدف، توسعه‌ای- کاربردی و از نظر پارادایم در گروه تحقیقات کیفی (گرنند تئوری یا نظریه بنیادی) قرار می‌گیرد. جامعه مورد نظر، متولیان توسعه روستایی (جامعه دانشگاهی (اساتید) و کارشناسان حاضر در دستگاه‌های اجرایی از جمله وزارت کشور (فرمانداری و بخش داری‌ها) ناحیه سیستان می‌باشند. گرنند تئوری یا «نظریه بنیادی» روش کیفی است که یک نوع تحقیق در عرصه و مبتنی بر رویکرد استقرایی بوده و به- صورتی سیستماتیک و در قالب مراحل منظم، پدیده‌ها را در شرایط طبیعی مورد بررسی قرار می‌دهد (ادیب‌حاج‌باقری و همکاران، ۱۳۸۹: ۱۳۵). این روش با کمک مصاحبه‌هایی انجام‌شد که مدت آن‌ها بین ۱۰ تا ۴۰ دقیقه متغیر است و سؤالات با تمرکز بر تجربه زیسته افراد و بر اساس تجربیات شخصی شرکت‌کنندگان مورد پرسش قرار می‌گیرد و به آن‌ها فرصت داده می‌شود تا نظر و تجارب خود را تعریف کنند. نمونه‌گیری به صورت گلوله‌برفی است که از شرکت‌کنندگان خواسته می‌شود افراد دیگری را که ممکن است اطلاعات مفیدی داشته باشند معرفی کنند. انتخاب نمونه بر اساس اشباع نظری، تا جایی انجام می‌شود که کد جدیدی از مصاحبه استخراج نشود؛ به عبارت دیگر اطلاعات جدید حاصل نشود و مصاحبه‌های جدید داده‌ای را به مقوله‌های قبلی اضافه نکند و روابط میان مقوله‌ها را نیز تغییر ندهد (اشباع نظری)؛ بنابراین مراحل مدل‌سازی داده‌بنیاد به این صورت است که ابتدا داده‌های کدگذاری باز می‌شوند، سپس مفاهیم اولیه استخراج و بر اساس کدگذاری محوری داده‌ها در مقوله‌های اصلی طبقه‌بندی می‌شوند. در نهایت بر اساس کدگذاری انتخابی ساختار کلی الگوی ذهنی استخراج می‌شود (Charmaz, 2015) به نقل از میرباقری و همکاران، ۱۴۰۱: ۲۰۴-۲۰۳). این مراحل در شکل (۲) نشان داده شده است. برای بررسی روایی، نظرات شرکت‌کنندگان توسط خبرگان متشکل از اساتید صاحب‌نظر در دانشگاه و همچنین تحلیل و تفسیر همزمان و مشارکتی نویسندگان پژوهش برای تأیید یافته‌ها انجام شده است.

شکل ۲: مدل توسعه یافته فرآیند اجرای گرانند تئوری

ماخذ: Charmaz, 2015

نتایج و بحث

به منظور دستیابی به داده‌ها، مصاحبه‌های عمیق و نیمه‌ساختارمند از افراد مطلع شامل ۱۴ مرد و ۷ زن که از این بین، ۱۲ نفر دارای تحصیلات کارشناسی، ۷ نفر کارشناسی ارشد و ۲ نفر دکتری بودند و با مراجعه به دانشگاه، فرمانداری و بخش‌داری‌های ناحیه مورد مطالعه، انجام شد. محورهای گفتگو از قبل در اختیارها قرار گرفت تا بتوانند با آمادگی مطلوب در جلسه شرکت کرده اطلاعات مورد نظر را ارائه کنند.

محورهای گفتگو، طرح‌های اجرایی و در حال انجام در مناطق روستایی سیستان است. این طرح‌ها را می‌توان در دو دسته زیربنایی و اقتصادی، مورد بررسی قرار داد. در دسته زیربنایی به طرح‌های: طرح جامع آبرسانی، چاه‌نیمه-ها، انتقال آب دریای عمان، استحصال آب ژرف، طرح ۴۶ هزار هکتار آبیاری با لوله به زمین‌های زراعی، نیم‌لوله‌ها و در دسته اقتصادی به طرح‌های؛ بازارچه‌های مرزی میلک، منطقه آزاد و صنعتی، اشتغال‌زایی بخش دولتی و غیر دولتی اشاره شد. مصاحبه‌های انجام‌شده ثبت و سپس با پیاده‌کردن مصاحبه‌ها کار تجزیه و تحلیل داده آغاز شد. در طبقه‌بندی و تحلیل داده‌ها، سه شکل از کدگذاری شامل؛ کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی وجود دارد.

کدگذاری باز: در این مرحله داده‌ها خط به خط تحلیل و از این طریق داده‌ها در قالب مفاهیم نشان داده شدند. در این مرحله ابتدا مطالب مربوط به عوامل تأثیرگذار در طرح‌ها اقتصادی و زیربنایی روستاهای سیستان در مصاحبه‌ها جمله به جمله بررسی می‌شوند و نکات و مضامین کلیدی آن‌ها کدگذاری می‌شود. این کدها در قالب مفاهیمی هستند که از جملات متن‌های مرتبط با عوامل تأثیرگذار در طرح‌ها اقتصادی و زیربنایی به دست می‌آیند. با بررسی و مطالعه اطلاعات، ۳۵ گزاره از بین ۸۷ گزاره مرتبط با موضوع از متون استخراج و کدگذاری شده و در جدول (۲) جمع‌آوری شده است.

جدول ۲: تولید مفاهیم اولیه از داده‌های مرتبط با طرح‌های زیربنایی و اقتصادی در کدگذاری باز

کد	گزاره‌ها	مفهوم	توضیحات
۱	نرخ بیکاری در روستاها رو به افزایش است	افزایش نرخ بیکاری	افزایش تعداد افرادی است که به دنبال کار هستند اما شغلی پیدا نمی‌کنند
۲	بسیاری از خانواده‌ها نمی‌توانند نیازهای اولیه خود را تأمین کنند.	افزایش فقر و محرومیت	افرادی که به منابع کافی برای تأمین نیازهای اساسی خود مانند غذا، مسکن، بهداشت و آموزش دسترسی ندارند.
۳	توجه و سهم بخش صنعت در طرح‌ها پایین و ناچیز است و سرمایه‌گذاری در آن محدود بوده است.	عدم توسعه بخش صنعت	عدم رشد کافی و همه‌جانبه بخش تولید و صنایع به دلایل مختلف از جمله کمبود سرمایه‌گذاری، نبود زیرساخت‌ها و کمبود نیروی کار ماهر است
۴	برداشت محصولات کشاورزی با توجه به اجرای طرح‌ها نسبت به سال‌های گذشته خیلی کم شده است.	کاهش محصولات کشاورزی	کاهش میزان تولید محصولات زراعی و باغی به دلایل کمبود آب، خشکسالی، نبود تکنولوژی‌های نوین و غیره می‌باشد
۵	توسعه اقتصادی بر پایه مرز در اولویت سیاست‌گذاری‌ها طرح‌ها قرار نداشته است. در بخش مرز فقط به وجود بازارچه‌های مرزی مانند میلک اشاره شده است.	بی‌توجهی به قابلیت‌های متنوع مناطق مرزی	بررسی و تحلیل ناکافی و محدود پتانسیل‌های اقتصادی مناطق مرزی به دلایلی همچون فقدان داده‌های دقیق و جامع، توجه بیش از حد به تهدیدات و غیره می‌باشد
۶	در تهیه طرح‌ها، آن‌چنان به شرایط زیستی از جمله کاهش اثرات طوفان‌های شن توجه نشده است	عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه	نادیده گرفتن عوامل طبیعی، اکوسیستم‌ها و منابع طبیعی یک منطقه در تصمیم‌گیری‌ها و فعالیت‌های توسعه‌ای است
۷	این طرح‌ها یا بدون نتیجه رها شده یا این که پس از بهره برداری بی‌نتیجه بوده اند	طرح‌های بی‌ثمر	طرح‌ها یا برنامه‌هایی که علی‌رغم صرف هزینه، زمان و منابع قابل توجه، نتایج مورد انتظار را حاصل نمی‌کنند و یا اثرات منفی بر جامعه و محیط زیست می‌گذارند
۸	پس از تصویب منطقه آزاد آن‌چنان فعالیت خاص و تأثیرگذاری دیده نمی‌شود.	ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌ها	ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌های لازم منجر به هدر رفتن منابع، تأخیر در توسعه، عدم جذب سرمایه‌گذار، افزایش شکاف توسعه‌ای شده است
۹	وابستگی اقتصاد منطقه به کشاورزی	اقتصاد تک‌محصولی	درآمد عمده از تولید و فروش محصولات کشاورزی به دلایلی همچون مزیت‌های طبیعی و تاریخی که ناحیه را در برابر عوامل مختلف آسیب‌پذیر کرده است
۱۰	طرح‌های اجرا شده بیشتر با تأکید بر بخش کشاورزی صورت گرفته است	تأکید بر بخش کشاورزی	اختصاص دادن کلیه منابع، زمان و تلاش به یک حوزه خاص است که منجر به از دست دادن فرصت‌ها دیگر می‌شود
۱۱	عدم هماهنگی بین بخش‌های مختلف موجب تکرار کارها و اتلاف منابع، کنشدن روند تصمیم‌گیری و ایجاد تعارض شده است	عدم هماهنگی و یکپارچگی	بخش‌های مختلف توسعه روستایی به‌طور مناسب با هم کار نمی‌کنند. این عدم هماهنگی می‌تواند ناشی از عدم ارتباط مؤثر بین بخش‌های مختلف، تفاوت در روش‌های کار و استانداردها، نبود سیستم‌های یکپارچه برای مدیریت اطلاعات، نبود یک هدف مشترک و روشن باشد.
۱۲	معمولاً پس از بهره‌برداری طرح‌ها، حمایت از آن‌ها بسیار کم است	فقدان حمایت‌های پایدار	عدم حمایت در حوزه اقتصاد روستایی می‌تواند منجر به کاهش انگیزه، عدم اطمینان، توقف رشد، افزایش آسیب‌پذیری گردد.
۱۳	نیازسنجی و اولویت‌بندی در طرح‌ها به چشم نمی‌خورد	تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی	تدوین و اجرای طرح‌ها یا برنامه‌ها بدون بررسی جامع و دقیق آن‌ها منجر به تصمیم‌گیری اشتباه، اتلاف وقت و هزینه، کاهش بهره‌وری، ایجاد مشکلات جدید می‌شود
۱۴	برخی از باورها و سنت‌ها ممکن است با توسعه روستایی مبتنی بر روش‌های نوین کشاورزی و اقتصادی در تضاد باشند	باورهای محدودکننده	باورها اغلب ریشه در تجربیات گذشته، باورهای خانوادگی، فرهنگی یا اجتماعی دارند و می‌توانند منجر به مقاومت در برابر تغییر، کاهش اعتماد به نفس بین روستاییان شود
۱۵	سرمایه‌گذار طرح‌های کلان جز طرح‌های خرد اشتغال‌زایی محدود، همواره دولت بوده است	ضعف بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌ها	کاهش تمایل و توانایی بخش خصوصی برای سرمایه‌گذاری در فعالیت‌های اقتصادی است. این وضعیت می‌تواند به دلایل مختلفی مانند: عدم اطمینان اقتصادی، کمبود زیرساخت‌ها، پیچیدگی‌های بروکراسی اداری، مشکلات دسترسی به منابع مالی، بالا بودن هزینه‌های تولید باشد.
۱۶	کمبود آب به دلیل وجود حوضه آبریز هیرمند در خارج از کشور (چالش‌های اصلی توسعه در سیستان) است	وابستگی آبی به منابع فرامرزی	منطقه برای تأمین آب مورد نیاز خود به منابع آبی واقع در خارج از مرزهای خود وابسته است که منجر به عدم امنیت آبی و کاهش تولید کشاورزی شده است.

۱۷	نوسانات شدید دمایی (چالش‌های اصلی توسعه در سیستان) و رخداد طوفان‌های شن	تغییرات اقلیمی	تغییرات شامل: افزایش دما، رویدادهای شدید آب‌وهوایی مانند خشکسالی و طوفان‌های شدید خواهد شد.
۱۸	بی‌ثباتی سیاسی و امنیتی در کشور افغانستان، بر توسعه روستاهای سیستان تأثیر داشته است.	تأثیرپذیری فراملی	رویدادهای، تصمیمات و روندهای کشور افغانستان بر ناحیه سیستان تأثیر گذاشته است و منجر به چالش‌های جدید و همچنین چاره‌جویی و فرصت‌های جدید خواهد شد
۱۹	از نظرات افراد بومی و ذی‌نفع استفاده نمی‌شود و یا بسیار کم استفاده شده است. در تهیه برنامه و طرح‌ها رویکرد از بالا به پایین بوده است	برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان	تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی در سطوح بالای سازمانی یا دولتی انجام می‌شود و برنامه‌ها تدوین و برای اجرا ابلاغ می‌گردد که دارای معایبی همچون عدم انعطاف‌پذیری، عدم در نظر گرفتن نیازهای محلی، کاهش انگیزه، کاهش کارایی می‌شود
۲۰	زیرساخت‌های مناسب از جمله جاده‌ها، برق و اینترنت می‌تواند شرایط اقتصاد پایدار ایجاد کند	توسعه زیرساخت‌های ارتباطی	یکی از مهم‌ترین عوامل پیشرفت و توسعه پایدار در جوامع امروزی است که منجر به نوآوری و خلاقیت و کاهش نابرابری می‌شود
۲۱	توسعه همزمان مهارت‌های فنی و انسانی، کلید موفقیت در مشاغل آینده است.	توسعه مشاغل فنی و انسان‌محور	این مشاغل، به افرادی نیاز دارند که هم به تکنولوژی تسلط داشته باشند و هم بتوانند با انسان‌ها ارتباط برقرار کرده و به آن‌ها خدمت کنند. توجه به آموزش و پرورش و ترویج فرهنگ یادگیری مادام‌العمر از پیش نیازهای آن می‌باشد
۲۲	آموزش و توانمندسازی زنان و جوانان، از مهم‌ترین راهکارهای توسعه پایدار است.	برگزاری دوره‌های آموزشی و توانمندسازی	یکی از مهم‌ترین ابزارها برای ارتقاء سطح دانش، مهارت و توانایی که به افراد کمک می‌کنند تا با تغییرات سریع محیط، کار و فناوری سازگار شوند و در نتیجه، عملکرد خود را بهبود بخشند
۲۳	شناسایی و معرفی جاذبه‌های طبیعی و فرهنگی منطقه به منظور جذب گردشگران و ایجاد درآمدهای جدید می‌تواند به توسعه اقتصادی روستاها کمک کند.	توسعه اقتصاد گردشگری	این راهبردها با ایجاد ارزش افزوده بالا، جذب سرمایه‌گذاری و تنوع‌بخشی به اقتصاد منجر به رشد اقتصادی، ایجاد اشتغال و ارتقای سطح زندگی مردم می‌شود
۲۴	ایجاد صنایع تبدیلی و فرآوری محصولات کشاورزی، توسعه صنایع دستی و منابع طبیعی (مواد معدنی)	ایجاد و توسعه صنعت	صنعت به‌عنوان یکی از بخش‌های اصلی اقتصاد می‌تواند موجب ایجاد اشتغال، افزایش تولید ناخالص داخلی، توسعه فناوری، ارتقای سطح زندگی روستاییان شود.
۲۵	سیستان دارای روزهای آفتابی و دارای باد زیادی است	پتانسیل‌های انرژی تجدیدپذیر سیستان	۳۰۰ روز آفتابی در سیستان و وجود بادهای ۱۲۰ روزه پتانسیل‌های مهمی برای توسعه این بخش است
۲۶	به‌دلیل همسایگی با افغانستان، تجارت مرزی و بازارچه‌های مرزی نقش مهمی در اقتصاد منطقه ایفا می‌کنند.	تجارت مرزی با افغانستان	بازار بزرگ مصرف، ترانزیت کالا، همکاری و صادرات در حوزه انرژی بویژه تجدیدپذیر، ایجاد و توسعه زیرساخت‌ها (راه‌های ارتباطی) از جمله عواملی است که تجارت مرزی با افغانستان موجب توسعه اقتصادی ناحیه روستایی سیستان شود
۲۷	تشویق به تشکیل تعاونی‌ها و شبکه‌های اجتماعی برای هم‌افزایی و همکاری در راستای توسعه محلی می‌تواند مؤثر باشد.	توسعه سرمایه‌های اجتماعی	مجموعه‌ای از روابط، شبکه‌ها، اعتماد و همکاری بین افراد یک جامعه که می‌تواند با تسهیل حل مشکلات و چالش‌ها منجر به توسعه اقتصادی شود
۲۸	ایجاد و توسعه کشاورزی نوین (کم آب بر، کشت گلخانه‌ای، روش‌های نوین آب کشت و هوا کشت) نسبت به کشاورزی سنتی مزایای بیشتری دارد.	سیاست‌های کشاورزی نوین	این سیاست‌ها با بهره‌گیری از فناوری‌های نوین، دانش کشاورزی و مدیریت پایدار منابع، به دنبال افزایش تولید، کاهش هزینه‌ها و بهبود کیفیت محصولات کشاورزی هستند.
۲۹	توسعه فعالیت‌های متنوع و غیر زراعی مانند (اقتصادی مرز، گردشگری) برای کاهش وابستگی به کشاورزی، بیکاری، فقر و محرومیت	تنوع‌بخشی به اقتصاد	کاهش وابستگی به اقتصاد کشاورزی و گسترش فعالیت‌های اقتصادی در حوزه‌های مختلف جهت جلوگیری از آسیب‌پذیری در برابر شوک‌های خارجی و داخلی
۳۰	برای مقابله با کمبود آب به‌دلیل وجود حوضه آبریز هیرمند در خارج از کشور ضرورت دارد رویکرد کشاورزی سنتی به کشاورزی نوین و دانش بنیان تغییر یابد	کشاورزی هوشمند و پایدار	کشاورزی هوشمند می‌تواند نقش مهمی در تحقق کشاورزی پایدار ایفا کند. با استفاده از فناوری‌های نوین، می‌توان: مصرف بهینه آب، کاهش مصرف کود، کنترل آفات و بیماری‌ها، پیش‌بینی تغییرات آب‌وهوایی را انجام داد.
۳۱	توسعه صنایع کوچک و متوسط، موتور محرک رشد اقتصادی و ایجاد اشتغال پایدار است	توسعه صنایع کوچک و متوسط	نقش مهمی در ایجاد اشتغال، نوآوری، تأمین نیازهای محلی و رشد اقتصادی ایفا می‌کنند نقش مهمی در تکمیل زنجیره ارزش و افزایش ارزش افزوده محصولات دارند.

۳۲	سرمایه‌گذاری در حوزه توسعه انرژی‌های پایدار، فرصت‌های شغلی جدیدی را ایجاد می‌کند و منجر به کاهش هزینه‌های انرژی در بلندمدت می‌شود.	توسعه انرژی‌های پایدار	با نصب پنل‌های خورشیدی و توربین‌های بادی می‌توان برق تولید کرد و برای مصارف داخلی (کاهش هزینه‌ها) و فروش به نواحی دیگر کشور و صادرات به افغانستان استفاده نمود
۳۳	مشارکت افراد بومی در تهیه برنامه و طرح‌ها جهت جلوگیری از تمرکزگرایی ضروری است	توانمندسازی اجتماعی	فرآیندی است که طی آن افراد، توانایی و اعتماد به نفس لازم برای ایجاد تغییرات مثبت در زندگی خود و جامعه‌شان را کسب می‌کنند. این فرآیند به افراد کمک می‌کند تا بر منابع و فرصت‌های موجود تسلط پیدا کنند و بتوانند به‌طور فعال در تصمیم‌گیری‌هایی که بر زندگی‌شان تأثیر می‌گذارد، مشارکت کنند.
۳۴	ایجاد طرح‌های مقابله با شرایط اقلیمی ناشی از نوسانات دمایی و طوفان‌های شن بسیار ضروری می‌باشد چرا که اجرای طرح‌ها را تحت تأثیر خود قرار می‌دهد.	مقابله با تغییرات اقلیمی	مدیریت منابع آب، توسعه کشاورزی پایدار، کشت گیاهان مقاوم به خشکی، کشت حفاظتی، جلوگیری از فرسایش خاک، احیای جنگل‌ها و مراتع می‌تواند در این امر کمک کند
۳۵	جلوگیری از موازی کاری بین دستگاه‌های اجرایی ضروری است و برای افزایش اثربخشی طرح‌ها هماهنگی بین دستگاه‌های اجرایی نیاز می‌باشد	توسعه و تحول ظرفیت‌های نهادی	به مجموعه‌ای از قوانین، مقررات، نهادها و رویه‌هایی گفته می‌شود که بر نحوه عملکرد و موفقیت اجرای یک طرح تأثیر می‌گذارد. این ظرفیت‌ها نقش مهمی در تسهیل یا محدود کردن توسعه اقتصادی ایفا می‌کنند.

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

کدگذاری محوری

پس از یافتن مفاهیم مرتبط، به مقوله‌بندی آن‌ها می‌پردازیم. مقوله، طبقه‌بندی مفاهیم است. زمانی که مفاهیم مختلف با یکدیگر مقایسه می‌شوند؛ پدیده‌هایی که با یکدیگر تشابه بیشتری دارند یک مقوله را می‌سازند. بدین صورت مفاهیم با نظم بیشتری مرتب شده، دسته‌بندی و با طبقه جدید سازمان‌دهی می‌شوند. در جدول (۳) مفاهیم هر یک از داده‌های استخراج‌شده از متن و در نهایت طبقه‌بندی آن‌ها نشان داده شده است. بدین ترتیب که بر اساس مشابهت ارتباط مفهومی و خصوصیات مشترک بین کدهای باز، ۳۵ مفهوم به‌دست آمده در قالب پنج مقوله: شرایط علی، شرایط زمینه‌ای، شرایط مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها دسته‌بندی شده‌اند.

جدول ۳: مفاهیم و مقوله‌های مرتبط با طرح‌های زیربنایی و اقتصادی در کدگذاری محوری

مقوله	مفاهیم	تعداد مفاهیم
شرایط علی	افزایش نرخ بیکاری، افزایش فقر و محرومیت، عدم توسعه بخش صنعت، کاهش محصولات کشاورزی، بی‌توجهی به قابلیت‌های متنوع مناطق مرزی، عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه، طرح‌های بی‌ثمر، ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌ها	۸ مفهوم
شرایط مداخله‌گر	اقتصاد تک محصولی، تأکید بر بخش کشاورزی، عدم هماهنگی و یکپارچگی، فقدان حمایت‌های پایدار، تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی، باورهای محدودکننده، ضعف بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌ها	۷ مفهوم
شرایط زمینه‌ای	وابستگی آبی به منابع فرامرزی، تغییرات اقلیمی، تأثیرپذیری فراملی، برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان	۴ مفهوم
راهبردها	توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، توسعه مشاغل فنی و انسان‌محور، برگزاری دوره‌های آموزشی و توانمندسازی، توسعه اقتصاد گردشگری، ایجاد و توسعه صنعت، پتانسیل‌های انرژی تجدیدپذیر سیستم، تجارت مرزی با افغانستان، توسعه سرمایه‌های اجتماعی، سیاست‌های کشاورزی نوین	۹ مفهوم
پیامدها	کشاورزی هوشمند و پایدار، تنوع‌بخشی به اقتصاد، توسعه صنایع کوچک و متوسط، توسعه انرژی‌های پایدار، توانمندسازی اجتماعی، مقابله با تغییرات اقلیمی، توسعه و تحول ظرفیت‌های نهادی	۷ مفهوم

مأخذ: نگارندگان، ۱۴۰۳

شرایط علی در نظریه مبنایی به چرایی و چگونگی واکنش افراد پاسخگو به یک پدیده خاص اشاره دارد. در مقاله حاضر شرایط علی به بررسی طرح‌های زیربنایی و اقتصادی در ناحیه روستایی سیستان از منظر افراد اشاره دارد. عواملی که سبب شده است تا طرح‌های زیربنایی و اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد شامل ۸ مفهوم اصلی: افزایش نرخ بیکاری، افزایش فقر و محرومیت، عدم توسعه بخش صنعت، کاهش محصولات کشاورزی، بی‌توجهی به قابلیت‌های متنوع مناطق مرزی، عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه، طرح‌های بی‌ثمر و ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌ها. شرایط مداخله‌گر به عوامل و عناصری مناسب یا نامناسب اشاره دارند که اثرات یک یا چند عامل تغییر را کندتر یا فعال‌تر می‌کنند. در این پژوهش شرایط مداخله‌گری که به‌کارگیری راهبردها را تسهیل یا محدود می‌کنند شامل ۷ مفهوم؛ اقتصاد تک‌محصولی، تأکید بر بخش کشاورزی، عدم هماهنگی و یکپارچگی، فقدان حمایت‌های پایدار، تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی، باورهای محدودکننده و ضعف بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌ها است. شرایط زمینه‌ای، مجموعه خاصی از شرایط هستند که در یک زمان و مکان خاص پدید می‌آیند. شرایط زمینه‌ای ریشه در شرایط علی دارند و محصول چگونگی تلاقی و تلفیق آن‌ها با یکدیگر برای شکل‌دادن به الگوهای مختلف با ابعاد گوناگون می‌باشند. شرایط زمینه‌ای در این پژوهش شامل ۴ مفهوم اصلی؛ وابستگی آبی به منابع فرامرزی، تغییرات اقلیمی، تأثیرپذیری فراملی، برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان است که زمینه‌ساز موفقیت یا عدم موفقیت طرح‌ها می‌باشد.

منظور از طرح‌های زیربنایی، مجموعه کارهایی است که برای ایجاد و بهبود زیرساخت‌های اساسی یک منطقه انجام می‌شود و منجر به رشد اقتصادی، بهبود کیفیت زندگی، جذب سرمایه‌گذاری و آمادگی برای بحران می‌گردد. همچنین منظور از طرح‌های اقتصادی، مجموعه‌ای از استراتژی‌ها، سیاست‌ها و برنامه‌های اجرایی می‌باشد که برای بهبود وضعیت اقتصادی، افزایش تولید، ایجاد اشتغال، کاهش فقر و افزایش رفاه مردم طراحی می‌شوند. بر اساس مقوله‌های به‌دست‌آمده، شرایط علی، مداخله‌گر و زمینه‌ای تأثیرگذار در این طرح‌ها را به‌شرح جدول زیر می‌توان بیان نمود:

جدول ۴: تأثیر مقوله‌ها در طرح‌های زیربنایی و اقتصادی ناحیه روستایی سیستان

نوع طرح	نام طرح	شرایط علی	شرایط مداخله‌گر	شرایط زمینه‌ای
طرح‌های زیر بنایی	<ul style="list-style-type: none"> ≠ طرح توزیع آب شرب ≠ چاه‌نیمه‌ها ≠ طرح نیم‌لوله ≠ طرح آبیاری ۴۶ هزار هکتاری ≠ انتقال آب دریای عمان ≠ استحصال آب ژرف 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ افزایش فقر و محرومیت ≠ کاهش محصولات کشاورزی ≠ عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه ≠ طرح‌های بی‌ثمر 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ تأکید بر بخش کشاورزی ≠ تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی ≠ باورهای محدودکننده 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ وابستگی آبی به منابع فرامرزی ≠ تغییرات اقلیمی
طرح‌های اقتصادی	<ul style="list-style-type: none"> ≠ بازارچه میلک ≠ مناطق آزاد ≠ طرح‌های اشتغال‌زایی دولت و غیردولتی 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ افزایش نرخ بیکاری ≠ افزایش فقر و محرومیت ≠ عدم توسعه بخش صنعت ≠ کاهش محصولات کشاورزی ≠ بی‌توجهی به قابلیت‌های متنوع مناطق مرزی ≠ عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه ≠ ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ اقتصاد تک‌محصولی ≠ تأکید بر بخش کشاورزی ≠ عدم هماهنگی و یکپارچگی ≠ فقدان حمایت‌های پایدار ≠ تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی ≠ ضعف بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> ≠ تغییرات اقلیمی ≠ تأثیرپذیری فراملی ≠ برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان

شرایط علی که به عنوان معیارهای ارزیابی طرح‌های زیربنایی در نظر گرفته شده شامل؛ افزایش فقر و محرومیت، کاهش محصولات کشاورزی، بی‌توجهی به مسائل زیست‌محیطی منطقه و همچنین بی‌نتیجه بودن بسیاری از این طرح‌ها می‌باشد. عوامل مداخله‌گر از جمله تمرکز بیش‌ازحد بر توسعه بخش کشاورزی، تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی و همچنین تأثیر باورهای محدودکننده در تصمیم‌گیری‌ها به این شرایط علی منجر شده است. علاوه بر این، شرایط زمینه‌ای در مورد این طرح‌ها نشان از تغییرات اقلیمی شدید و وابستگی به منابع آبی فرامرزی دارد. در بررسی طرح‌های اقتصادی، افزایش نرخ بیکاری، افزایش فقر و محرومیت، عدم توسعه بخش صنعت، کاهش محصولات کشاورزی، بی‌توجهی به قابلیت‌های متنوع مناطق مرزی، عدم توجه به شرایط زیست‌محیطی ناحیه و ایجاد منطقه آزاد بدون توجه به زیرساخت‌ها از شرایط علی هستند که در این طرح‌ها مورد ارزیابی قرار می‌گیرند. از سوی دیگر عواملی همچون؛ اقتصاد تک‌محصولی، تأکید بر بخش کشاورزی، عدم هماهنگی و یکپارچگی، فقدان حمایت‌های پایدار، تعیین اولویت‌ها بدون مطالعات امکان‌سنجی و ضعف بخش خصوصی در سرمایه‌گذاری‌ها در به‌وجود آمدن شرایط علی مداخله‌گر بوده‌اند. شرایط زمینه‌ای که می‌تواند منجر به موفقیت یا شکست این طرح‌ها شود شامل؛ تغییرات اقلیمی، تأثیرپذیری فراملی و برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان می‌باشد.

بنابر نظر مشارکت‌کنندگان، راهبردهایی که می‌تواند به موفقیت طرح‌ها کمک کند شامل؛ توسعه زیرساخت‌های ارتباطی، توسعه مشاغل فنی و انسان‌محور، برگزاری دوره‌های آموزشی و توانمندسازی، توسعه اقتصاد گردشگری، ایجاد و توسعه صنعت، پتانسیل‌های انرژی تجدیدپذیر سیستان، تجارت مرزی با افغانستان، توسعه سرمایه‌های اجتماعی و سیاست‌های کشاورزی نوین می‌باشد. در ادامه با توجه به روش «نظریه مبنایی» استراوس و کوربین (پیامدهای اتخاذ هر عملی در پاسخ به امر یا مسئله)، شش پیامد در مقاله حاضر استخراج و پیشنهاد شده است که؛ کشاورزی هوشمند و پایدار، تنوع‌بخشی به اقتصاد، توسعه صنایع کوچک و متوسط، توسعه انرژی‌های پایدار، توانمندسازی اجتماعی، مقابله با تغییرات اقلیمی و توسعه و تحول ظرفیت‌های نهادی را شامل می‌شود. (جدول ۳)

کدگذاری انتخابی

کدگذاری گزینشی، براساس نتایج دو مرحله قبلی کدگذاری مرحله اصلی نظریه‌پردازی است؛ به این ترتیب که می‌توان طبقه‌محوری را به شکل نظام‌مند به دیگر طبقه‌ها ربط داده و آن روابط را در چهارچوب یک روایت یا مدل ارائه نمود. در این مرحله، پدیده‌محوری یعنی طرح‌های زیربنایی و اقتصادی را در مرکز فرآیندی که در حال بررسی آن هستیم قرار داده و سپس مقوله‌های به‌دست‌آمده در جدول (۳) را متناسب با نوع ارتباط آن‌ها با پدیده‌محوری در مدل جاگذاری و به هم ربط می‌دهیم. این مرحله مشتمل بر ترسیم یک نمودار است که الگوی کدگذاری نامیده می‌شود و به‌نوعی مدل مستخرج از یافته‌ها محسوب می‌شود این مدل در شکل (۳) نشان داده شده است.

شکل ۱: مدل مستخرج از یافته‌های تحقیق

تهیه و ترسیم: نگارندگان، ۱۴۰۳

نتیجه‌گیری

هدف این مقاله که به شکل یک نظریه داده‌بنیاد ارائه شده است، ایجاد چشم‌اندازی وسیع درباره ابعاد و نتایج طرح‌های زیربنایی و اقتصادی در ناحیه روستایی سیستان می‌باشد. در این مقاله، با استفاده از روش «داده‌بنیاد»، داده‌های به‌دست‌آمده به سه نوع کدگذاری باز، محوری و انتخابی دسته‌بندی شد. در کدگذاری باز، یافته‌ها در ۳۵ مفهوم خلاصه شد و در مرحله کدگذاری، این مفاهیم در قالب پنج مقوله اصلی؛ شرایط علی، شرایط پدیدآورنده محور تحلیل شرایط (زمینه‌ای)، شرایط مداخله‌گر (میانجی) راهبردها، راه‌حل‌ها و برنامه‌ها و پیامدهای (نتایج) دسته‌بندی شده‌اند. مقوله‌های شرایط علی، زمینه‌ای و مداخله‌گری در هر یک از طرح‌های زیربنایی و اقتصادی مورد بررسی و تحلیل قرار گرفت. شرایط علی با ۸ مفهوم در این مدل، تصویر روشنی از ناحیه سیستان ارائه می‌دهد که با چالش‌های جدی اقتصادی و اجتماعی روبرو است. این مشکلات به‌صورت زنجیره‌ای به هم متصل هستند و حل هر یک از آن‌ها مستلزم توجه به سایر عوامل و اتخاذ رویکردی جامع است. این عوامل به‌شدت به هم مرتبط هستند و هر یک می‌تواند بر دیگری تأثیر بگذارد. به‌عنوان مثال، کاهش تولیدات کشاورزی می‌تواند به مهاجرت روستاییان به شهرها و افزایش بیکاری در شهرها منجر شود. همچنین، عدم توسعه بخش صنعت می‌تواند به کاهش فرصت‌های شغلی و در نتیجه افزایش فقر منجر شود. شرایط زمینه‌ای با ۴ مفهوم در مدل به‌دست‌آمده نشان از چالش‌های ساختاری و سیستماتیک است که به‌طور متقابل بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند. به‌عنوان مثال، اقتصاد تک‌محصولی

می‌تواند به دلیل عدم وجود حمایت‌های پایدار از بخش‌های دیگر اقتصادی تشدید شود. در مبحث شرایط مداخله‌گر با ۷ مفهوم، اکثر این شرایط روی محور آب تأکید دارند و تأکید می‌کنند که چالش‌ها، به دلیل عوامل داخلی و خارجی، پیچیدگی خاصی دارند. به عنوان مثال، تغییرات اقلیمی می‌تواند باعث افزایش تقاضا برای آب شود و در نتیجه منجر به تشدید تنش بر سر منابع آبی فرامرزی گردد. همچنین، برنامه‌ریزی متمرکز و بدون مشارکت ذی‌نفعان می‌تواند باعث عدم آمادگی برای مقابله با اثرات تغییرات اقلیمی شود. راهبردهای پیشنهادی برای توسعه روستاهای سیستان با ۹ مفهوم، مجموعه‌ای جامع و متنوع از اقدامات است که می‌تواند به بهبود شرایط زندگی مردم این منطقه کمک کند. به عنوان مثال، ایجاد و توسعه صنعت، پتانسیل‌های انرژی تجدیدپذیر، سیاست‌های کشاورزی نوین و توسعه اقتصاد گردشگری می‌تواند در تجارت مرزی با افغانستان ضروری و الزام‌آور باشد. پیاده‌سازی راهبردهای توسعه پایدار مطرح‌شده، می‌تواند پیامدها (۷ مفهوم) و تحولات شگرفی را در منطقه سیستان ایجاد کند و به بهبود کیفیت زندگی مردم و توسعه پایدار آن کمک نماید. این پیامدها با توجه به چالش‌های موجود، نیاز به یک برنامه جامع و بلندمدت دارد که با مشارکت همه ذی‌نفعان و با استفاده از منابع داخلی و خارجی اجرا شود. موفقیت این برنامه به عوامل مختلفی از جمله؛ حمایت دولت، مشارکت بخش خصوصی، توانمندسازی جامعه محلی و وجود زیرساخت‌های مناسب بستگی دارد. این مدل به خوبی نشان می‌دهد که مسائل متعدد چگونه در موفقیت یا عدم موفقیت طرح‌های زیربنایی و اقتصادی نقش دارند؛ بنابراین در تهیه و تدوین طرح‌ها با بررسی این مقوله‌ها عوامل بازدارنده، کاهش یافته و با افزایش عوامل سوق‌دهنده، می‌توان احتمال موفقیت طرح‌های زیربنایی و اقتصادی ناحیه را افزایش داد. با توجه به مطالبی که ارائه شد پیشنهادات زیر مطرح می‌شود:

تلاش برای ادغام مدل داده‌بنیاد حاضر با سایر نظریه‌های مرتبط در حوزه توسعه روستایی، برنامه‌ریزی منطقه‌ای و اقتصاد توسعه می‌تواند به غنای بیشتر مدل و ارائه چهارچوب جامع‌تری برای تحلیل طرح‌های توسعه منجر شود. انجام مطالعات کیفی با هدف شناسایی و تحلیل دیدگاه‌ها، نقش و تأثیر ذی‌نفعان مختلف (جامعه محلی، دولت، بخش خصوصی و سازمان‌های مردم‌نهاد) در فرآیند توسعه روستایی سیستان ضروری است. تمرکز بر مطالعات موردی عمیق‌تر، با بررسی دقیق‌تر چگونگی تأثیر هر یک از ابعاد شناسایی شده (شرایط علی، زمینه‌ای، مداخله‌گر، راهبردها و پیامدها) بر موفقیت یا عدم موفقیت طرح‌های خاص در منطقه سیستان ضروری است.

منابع

ادیب‌حاج‌باقری محسن سرور پرویزی؛ مهوش صلصالی (۱۳۸۹). روش‌های تحقیق کیفی، انتشارات بشری چاپ دوم. از کیا، مصطفی؛ شکوه دیباجی‌فروشانی (۱۳۹۵). نقد برنامه‌های توسعه روستایی در ایران، مطالعات و تحقیقات اجتماعی در ایران. دوره ۵، شماره ۱. صفحات ۱۲۵-۱۰۳.

<https://doi.org/10.22059/jisr.2016.58378>

ایمانی، بهرام؛ سمانه سارانی (۱۴۰۲). تحلیل عوامل موثر در تحقق‌پذیری اهداف طرح‌های توسعه روستایی شهرستان زابل، توسعه پایدار محیط جغرافیایی. دوره ۵، شماره ۹. صفحات ۱۶۲-۱۴۴.

<https://doi.org/10.48308/sdge.2024.230423.1115>

بدری، سیدعلی؛ محمدرضا رضوانی؛ پروین خدادادی (۱۳۹۸). تحلیل محتوای کیفی سیاست‌های فضایی توسعه روستایی کشور پس از انقلاب اسلامی، برنامه‌ریزی فضایی. دوره ۹، شماره ۱. صفحات ۲۴-۱.

<https://doi.org/10.22108/sppl.2019.113288.1295>

پایدار، ابودر؛ منیره غفران؛ صدیقه برمبانی (۱۴۰۲). ارزیابی دستاوردهای اجرای قانون «حمایت از توسعه و ایجاد اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی» در شهرستان هامون، نشریه جغرافیا و توسعه. دوره ۲۱، شماره پیاپی ۷۱. صفحات ۲۴۸-۲۱۸.

<https://doi.org/10.22111/gdij.2023.7601>

توکلی، جعفر؛ اکرم رزلانسری (۱۳۹۵). تحلیل اثرات کالبدی و اقتصادی طرح‌های هادی روستایی مورد: روستاهای شهرستان کرمانشاه، اقتصاد فضا و توسعه روستایی. دوره ۵، شماره ۱۶. صفحات ۱۶۰-۱۴۱.

<http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.serid.5.16.141>

جهان‌تیغ، منصور؛ معین جهان‌تیغ (۱۴۰۳). بررسی اثر ویژگی‌های خاک بر پراکنش گیاه دارویی هندوانه ابوجهل (*Colocynthis Citrullus*) در نواحی خشک با استفاده از آنالیز چند متغیره (مطالعه موردی: دشت سیستان)، مجله پژوهش‌های گیاهی (مجله زیست‌شناسی ایران). (علمی). دوره ۳۷، شماره ۱. صفحات ۱۱۸-۱۰۷.

<https://doi.org/10.22034/jpr.2022.2189>

حسینی، احمد؛ علی جعفری‌زاده (۱۴۰۲). بررسی اثرات طوفان‌های گرد و غباری حاصله از سرعت باد در مهاجرت جمعیت روستایی منطقه سیستان، مخاطرات محیط طبیعی. دوره ۱۲، شماره ۳۶، شماره پیاپی ۲. صفحات ۷۸-۶۱.

<https://doi.org/10.22111/jneh.2022.41858.1885>

حیدرپور، بهادر؛ تهمینه دانیالی؛ علیرضا استعلاجی (۱۳۹۹). تبیین چالش‌های عمده توسعه روستایی برای دستیابی به توسعه پایدار شهرستان اسلامشهر، مجله علوم جغرافیایی جغرافیای کاربردی. دوره ۱۶، شماره ۳۲. صفحات ۱۴۲-۱۳۱.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.66972251.1399.12.3.7.3>

حیدری‌نسب، مهدی؛ امیر کرم؛ حسین نگارش؛ احمد پهلوانروی (۱۴۰۱). تحلیل مخاطرات ناشی از جابه‌جایی تپه‌های ماسه‌ای در دشت سیستان، مطالعات جغرافیایی مناطق خشک. دوره ۹، شماره پیاپی ۳۴. صفحات ۷۵-۵۹.

https://jargs.hsu.ac.ir/article_161483.html?lang=fa

خالقی، عقیل؛ رباب نقی‌زاده (۱۴۰۰). تحلیل نگرش جامعه روستایی به برنامه‌های توسعه در قلمرو جغرافیای رفتار فضایی مطالعه موردی: بخش مرکزی شهرستان ورزقان، نشریه جغرافیا و توسعه. دوره ۱۹، شماره پیاپی ۶۴. صفحات ۲۹۰-۲۶۵.

<https://doi.org/10.22111/j10.22111.2021.6351>

دلور، علی (۱۴۰۲). روش تحقیق در روان‌شناسی و علوم تربیتی، ویراست چهارم، نشر ویرایش. تهران. ۲۹۸. ذوالفقاری، امیرعلی؛ سیداسکندر صیدایی (۱۴۰۱). آسیب‌شناسی ساختاری طرح هادی به‌منزله فراگیرترین طرح توسعه روستایی در ایران نمونه: استان کرمانشاه، جغرافیا و برنامه‌ریزی محیطی. دوره ۳۳، شماره ۱. شماره پیاپی ۸۵. صفحات ۸۸-۶۳.

<https://doi.org/10.22108/gep.2021.129436.1437>

سردار شهرکی، علی؛ محمود هاشمی تبار؛ ندا علی احمدی (۱۳۹۹). ارزیابی اثرات خشکسالی بر توسعه اقتصادی و برنامه‌ریزی استراتژی بهینه معیشت پایدار در منطقه سیستان، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دوره ۱۰. شماره ۳۸. شماره پیاپی ۳۸. صفحات ۶۴-۵۱.

<https://dorl.net/dor/20.1001.1.22516735.1399.10.38.4.4>

عزیزی دمیرچلو، عبدالله؛ نصراله مولایی هاشجین؛ مجتبی قدیری معصوم (۱۳۹۵). تحلیل اثرات کالبدی اجرای طرح‌های هادی روستایی از دیدگاه روستائیان شمال استان اردبیل، فصلنامه علمی برنامه‌ریزی منطقه‌ای. دوره ۶. شماره ۲۱. شماره پیاپی ۲۱. صفحات ۹۲-۷۵.

https://jzpm.marvdasht.iau.ir/article_1782.html

عیدیوندی، کاظم؛ علیرضا قانع؛ الناز فرشاد؛ فاطمه محمدی جعفرآبادی (۱۴۰۲). تدوین سناریوها و استراتژی‌های توسعه روستایی کشور در افق ۱۴۱۴ با رویکرد آینده‌پژوهی، فصلنامه چشم‌انداز شهرهای آینده. دوره ۴. شماره ۱. صفحات ۷۶-۶۱.

<http://dx.doi.org/10.61186/jvfc.4.1.61>

غفاری مقدم، زهرا؛ ابراهیم مرادی؛ محمود هاشمی تبار؛ علی سردار شهرکی (۱۴۰۱). تخصیص بهینه منابع آب بخش کشاورزی بین محصولات منتخب مناطق روستایی سیستان، راهبردهای توسعه روستایی. دوره ۹. شماره ۳. شماره پیاپی ۳۵. صفحات ۴۱۰-۳۹۳.

<https://doi.org/10.22048/rdsj.2022.323673.1994>

قنبری، سیروس؛ محسن شایان؛ سیدیونس یوسفی پور (۱۳۹۹). ارزیابی اثرات خشکسالی (خشکسالی هواشناسی) بر توسعه روستایی در روستاهای شهرستان نیمروز، کاوش‌های جغرافیایی مناطق بیابانی. دوره ۸. شماره ۲. صفحات ۲۶۶-۲۴۷.

<https://dor.isc.ac/dor/20.1001.1.2345332.1399.8.2.10.7>

مرادی، امیر؛ مهدی کلاهی (۱۳۹۹). روستازیستی پایدار در حوضه آبخیز بخش موسی‌آباد شهرستان تربت جام، فصلنامه علوم محیطی. دوره ۱۸. شماره ۴. صفحات ۲۰۲-۱۸۳.

<https://doi.org/10.52547/envs.18.4.183>

میر، محدثه؛ حمید محمدی (۱۴۰۲). بررسی منافع و خسارت‌های اقتصادی بهره‌برداران از تالاب بین‌المللی هامون در زمان پربابی و خشکسالی منطقه سیستان، فصلنامه علوم محیطی. دوره ۲۱. شماره ۳. صفحات ۱۳۰-۱۱۳.

<https://doi.org/10.48308/envs.2023.1266>

میرباقری، سیدمحسن؛ عطاءالله رفیعی‌آتانی؛ محمدرضا پارسانژاد (۱۴۰۱). طراحی الگوی مفهومی حکمرانی مشارکتی در ایران: رویکرد داده بنیاد، فصلنامه علمی راهبرد. دوره ۳۱. شماره ۲. شماره پیاپی ۱۰۳. صفحات ۲۱۸-۱۹۵.

<https://doi.org/10.22034/rahbord.2022.157936>

میر، رضا؛ غلامرضا عزیزیان؛ علیرضا مساح‌بوانی؛ علیرضا گوهری (۱۳۹۹). ارزیابی سیستمی راهکارهای سیاستی کاهش آسیب‌پذیری دشت سیستان به نوسان و کاهش منابع آب، علوم آب و خاک. جلد ۲۴. شماره ۳. صفحات ۱۴۹-۱۳۱.

<http://dx.doi.org/10.47176/jwss.24.3.41681>

نورافر، علیرضا؛ حمید غلامی؛ نوازله مرادی؛ وحید راهداری؛ مرضیه رضایی (۱۴۰۲). تعیین نقش تغییر کاربری اراضی بر توفان‌های گرد و غبار در منطقه سیستان با پایه پیش‌بینی زنجیره مارکوف، مدیریت بیابان. دوره ۱۱. شماره ۳. شماره پیاپی ۲۷. صفحات ۱۶-۱.

<https://doi.org/10.22034/jdmal.2023.2011010.1437>

نعیم‌آبادی، نازنین؛ حمید جلالیان؛ وحید ریاحی؛ محمدرضا میرلطفی (۱۴۰۱). اثر پروژه بین‌المللی منارید بر توسعه جوامع محلی (مورد مطالعه: پروژه هامون سیستان)، مطالعات برنامه‌ریزی سکونتگاه‌های انسانی. شماره ۳. دوره ۱۷. صفحات ۷۷۲-۷۵۷.

<https://sanad.iau.ir/Journal/jshsp/Article/1032183>

References

- Behroozeh, S., Valizadeh, N., Mohammadzadeh, M., Hayati, D., Esfandyari Bayat, S (2024). Rural Development Interventions and Their Sustainability: Case of Iran. In: Leal Filho, W., Abubakar, I.R., da Silva, I., Pretorius, R., Tarabieh, K (eds) SDGs in Africa and the Middle East Region . Implementing the UN Sustainable Development Goals – Regional Perspectives. Springer, Cham.
https://doi.org/10.1007/978-3-030-91260-4_97-1
- Bhagya Sri Chintakula (2020). Problems of Rural System in India, Need for Addressing Them in Rural Development Planning, International Journal of Engineering Research & Technology (IJERT) Volume 09, Issue 11.
<https://DOI: 10.17577/IJERTV9IS110119>
- Bukhtiyarova, T. I ; Demyanov, D. G Tenetko; A. A and Nemykina, Yu. S (2020). Ensuring sustainable rural development. IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 421 022002.
<https://DOI.Org/ 10.1088/1755-1315/421/2/022002>
- Charmaz, K (2015). Grounded Theory: Methodology and Theory Construction. International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences, 402-407.
- Dai L, Qiao W, Feng T, Li Y (2022). Research on Village Type Identification and Development Strategy under the Background of Rural Revitalization: A Case of Gaochun District in Nanjing, China. Int J Environ Res Public Health. 2022 Jun 3;19(11):6854.
<https://doi.org/10.3390/ijerph19116854>.
- Derks, M. J. W., & Romijn, H. A. (2019). Sustainable performance challenges of rural microgrids: analysis of incentives and policy framework in Indonesia. Energy for Sustainable Development, 53, 57-70.
<https://doi.org/10.1016/j.esd.2019.08.003>
- Evwierhurhoma, F. E (2024). Rural Development Challenges and Management Theories. Nigerian Agricultural Policy Research Journal (NAPReJ), Vol. 11, Issue 01. 8-14.
<https://DOI: 10.22004/ag.econ.343426>
- Gbadebo, O., Tokede, A. M., & Ahmed Olaitan, A. (2021). An Appraisal of Nigeria's Rural Development Programmes and Policies: Lessons Learnt and the way forward. Department of Forest Economics and Extension, Forestry Research. FUTY Journal of the Environment Vol. 15 No.1 March, 2021.
<https://www.researchgate.net/publication/363845564>
- Harbiankova, A; Scherbina, E (2021). Evaluation Model for Sustainable Development of Settlement System. Sustainability 2021, 13, 11778.
<https://doi.org/10.3390/su132111778>
- Jež Rogelj, Mateja & Mikus, Ornella & Hadelan, Lari (2020). Selection of Economic Indicators for Measuring Sustainable Rural Development. Scientific Papers Series Management, Economic Engineering in Agriculture and Rural Development Vol. 20, Issue 3, 285-297.
<https://www.researchgate.net/publication/344649562>
- Lim, H. B., & Kim, C (2020). The Failure of a Rural Development Project: Korean Official Development Assistance in the Democratic Republic of the Congo. Asian Journal of Agriculture and Rural Development, 10(1), 259-269.
<https://doi.org/10.18488/journal.1005/2020.10.1/1005.1.259.269>
- MADU, Abdulrazak & Nasidi, Nadir & Arugu, L (2023). A Critical Analysis of the Impact and Challenges of Selected Rural Development Programmes in Nigeria. Journal of Social Sciences and Management Studies. 2. 1-15
<https://www.researchgate.net/publication/373834381>
- Xuesong Zhan, Huize Zhang, Yufei Zhao, Yu He, Dazheng Li, Fang Wang, Yufen Zhang, Chaofeng Shao (2024). Assessment of rural sustainable development and analysis and prediction of obstacles and coupled coordinated development: A case study of Zaozhuang City, Chinese Journal of Population, Resources and Environment, Volume 22, Issue 3, 312-325, ISSN 2325-4262
<https://doi.org/10.1016/j.cjpre.2024.09.010>
- Zinchuk, T., Kutsmus, N., Kovalchuk, O., & Charucka, O (2018). Challenges of Sustainable Development of Rural Economy. Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development, 40(4), 609-619. Retrieved from
<https://ejournals.vdu.lt/index.php/mtsrbid/article/view/204>